

482

פרדריק דירנמט
בילקור
חברת הזקנה

לשכת
הפרקליט

פרדריך דירנמט

בילקור

הגברת הזקנה

אורי-עם

DER BESUCH DER ALT.

FRIEDRICH DÜRRE

הקדמה

"ביקור הגברת הזקנה" הוא מחזהו המפורסם ביותר של המחזאי והמספר השווייצרי המחונן פרידריך דירנמט.

דירנמט, יליד ברן, 1921, למד באוניברסיטאות ציריך וברן פילוסופיה, תיאולוגיה וספרות. כתיבה לתיאטרון החל בשלהי מלחמת העולם השנייה, ומחזותיו הראשונים, "זה כתוב" (1947) ו"העיוור" (1948), מושפעים מן התיאטרון האקספרסיוניסטי. במחזות "רומולוס הגדול" (1949), "נישואיו של אדון מיסיסיפי" (1952), "מלאך בא לבבל" (1953) ו"פראנק החמישי" (1959) - כבר מפלס לו דירנמט דרך משלו במחזאות המודרנית, תוך שימוש בתחבולות תיאטרוניות נועזות וחדשניות. אולם המחזות הכשלים ביותר הם ללא ספק "ביקור הגברת הזקנה" (1956) ו"הפסיקאים" (1962); מחזות אלה גם זכו לפרסום הבינלאומי הרב ביותר מבין כל יצירותיו של דירנמט, הכוללות גם רומנים, סיפורים קצרים, תסכיתים, מסה על בעיות התיאטרון והמחזות המאוחרים - "מטיאור" (1966), "המלך ג'ון" (1968), ו"ללא דמעות" (1969). "ביקור הגברת הזקנה" מגולל עלילה מדהימה של מעשה נקם נורא. הגברת הזקנה, הלא היא קלייר זאחנסיאן, מבקרת בעירהולדתה גילך, שאותה עזבה ארבעים וחמש שנים קודם לכן. היא מציעה לתושבים המרוששים מענק של מיליארד - כתנאי שיהרגו את

[3]

EINE TRAGISCHE KO

תרגום : טובה קשת

© 1956 by Peter Schifferli, Verlags AG «Die

כל הזכויות שמורות

ידה שהיא, שלם או חלקי מספר זה
לא רשות בכתב מההוצאה.

All rights reserved

No part of this book may be reprod
without permission in writing from

נדפס בישראל

זדרה של הוצאת "אור-עם"

ראשונה - תשמ"ג/1983

83 84 85 86 87 88 89 - 9 8 :

במיוחד בתמונת האספה הכללית, כאשר נגזר למעשה דינו של איל למות וגוריהוין אף מבוצע בו במקום, בעוד שאנשי ההתקשורת למיניהם מפרשים את כל ההתרחשויות באופן מוטעה לחלוטין. האם צודק דירנמט בכנותו את מחזהו זה "קומדיה בעלת סיום טרגי"? או שמא ראוי יותר לסווג את "ביקור הגברת הזקנה" כטרגדיה רצופת מעמדים קומיים? אם כך ואם כך, אין ספק שלפינו מחזה טרגי קומי מרתק, בנוי היטב ומרשים ביותר. המחזה הועלה על במותינו פעמיים; ב"הכימה" הוצג בשנת 1959 בהשתתפות אלישבע מיכאלי ואהרון מסקין, ובתיאטרון הקאמרי - בשנת 1974 עם ארנה פורת ואברהם בן יוסף.

אלפרד איל, מאוהבהנעורים שלה, שכנע בה והתכחש לאבהותו על כתם בני גילן דוחים תחילה את ההצעה המכישת, אולם בהדרגה הם נכנעים לפיתוי. אף הנאורים והאידיליסטים בתוכם, המיוצגים על ידי הרופא, הכומר והמורה, אינם עומדים בפני כוחו המשחית של הממון, והתנגדותם המוסרית מתפוררת אט אט.

אכן, ניתן לומר שנגשא המחזה הוא כוחו ההרסני של הכסף, המשחית הן את בעליו והן את המשתוקקים לו. אולם דירנמט עצמו מונער מכל כוונה דידקטית במחזהו, וכוונתו המוצהרת אינה לחנך או למותח ביקורת חברתית, אלא לכדר. (ראה הספח "הערת המחבר", עמ' 115) "ביקור הגברת הזקנה" איננו מחזה ריאליסטי, אם כי המחבר נעזר בפרטים ריאליסטיים רבים לבניין עולמי הדמיוני. הדמויות בחלקן גרוטסקיות ביותר ובלתימציאותיות, כמו הגברת הזקנה עצמה וכל בני פמלייתה, ובחלקן דרמטיות ומייצגות עמדה ולא אישיות פרטית - כמו הכומר, המורה, הצייר. ארבעת האזרחים, השבים ומופיעים בתמונת השונות, מהווים לעתים מעין מקהלה (כמו במחזה היווני הקדום), המסבירה את המצב הנתון, ופעמים אחרות הם מסמלים עציזער - תחבולה כימתית בעלת אופי קומי-גרוטסקי מבר.

אפקטים קומיים נוספים בולטים במחזה, מהם מסוג ה"סלפסטיק" העממי הפשוט, כמו הצילינדר היחיד המחליף ראשים בתמונת הפתיחה, ומהם מתחכמים

הנפשות

האורחים:

קלייר ואהנסיאן לבית רשר,
מולטימיליונרית (חברת
"ארמנין אויל")

בעליה של קלייר, מס' 7-9
רבי-המשרתים

טובי { לועס-מסטיק

רובי { עיורבים

קובי {

לובי {

איל,

אשתו

בתר

בנו

ראשי-העיר

הכומר

המורה

הרופא

השוטר

אורח א'

אורח ב'

אורח ג'

אורח ד'

הצייר

אישה א'

אישה ב'

העלמה לואיזה

מנהל תחנת-הרכבת

מבקר-הכרטיסים

הפקח (קונדוקטור)

פקיד-ההוצאה-לפועל

מערכה ראשונה

בתחילה נשמע צלצל קצר של פעמון תחנת-הרכבת, ואז עולה המסר ומתגלה שלט: גילן. זהו ככל הנראה שם העיירה המצטיירת ברקע, מתנחת ועלובה. גם מבנה-התחנה מוזנח ביותר (עם גדרות תוחמות או בלעדיהן, הכול כמנהג הארץ שבה מוצג המחזה). לוח זמנים קרוע מודבק על הקיר, תא-איתות רעוע, דלת שעליה כתוב: הכניסה אסורה. במרכז - רחוב-הרכבת העלוב, גם הוא מסומן רק במטושטש. בצד שמאל - ביתן קטן וחשוף, בעל גג-רעפים וכותל נטול חלונות ומכוסה מודעות קרועות. בקצהו השמאלי של קיר הביתן מצוי שלט האומר: נשים, ובקצה הימני: גברים. הכול טבול באורח החם של שמש סתיו. לפני הביתן ניצב ספסל, ועליו יושבים ארבעה גברים. גבר חמישי, מרופט לאין שיעור (כמוהו כאחרים), צובע אומזות

ששייכות לה - "אָרמאַנאָן אויל", "יסטון ריילויזיז",
 "נורת ברוקסטינג קומפני", ורובע השעשועים של
 הנקונג.
 שאונדרכב. מנהל התחנה מצדע. הגברים על
 הספסל מלווים את הרכבת בהטית ראש מימין
 לשמאל.

אזרח ד': ה"דיפלומט".
 אזרח ג': והרי היינו פעם עיר שוחרת תרבות.
 אזרח ב': מהראשונות במעלה בכל הארץ.
 אזרח א': בכל אירופה.
 אזרח ד': אפילו גיחה התארח אצלנו פעם ללילה
 אחד. כמלך "האפלוסטל".
 אזרח ג': בראהמס היכר כאן רכיעיה.

צלצל.
 אזרח ב': ברחולד שווארץ המציא כאן את אבקי
 השריפה.
 הצייר: ואני הייתי תלמיד מבריק בבית-הספר הגבוה
 לאמנויות. ומה אני עושה עכשיו? מצייר שלטים.

שאון רכבת. משמאל מופיע פקח (קונדוקטור),
 כאילו קפץ וירד זה עתה מהרכבת.
 הפקח: (בצעקה מתמשכת) גילן!
 אזרח א': רכבת-הנוסעים מקאפינג.
 "....."
 "....."

אזרח א': זו ה"גודרן", המכונניגנפולי.
 אזרח ב': באחת-עשרה-עשרים-ושבע מגיעה "דולי
 הוהרת", ונציה-שטוקהולם.
 אזרח ג': זה התענוג האחרון שנשאר לנו: לעקוב
 אחרי הרכבות העוברות.
 אזרח ד': לפני חמש שנים עוד היו ה"גודרן" ו"דולי
 הוהרת" עוצרות בגילן. וגם ה"דיפלומט"
 ו"לוללי". כולן רכבות-אקספרס נודעות.
 אזרח א': נודעות בעולם כולו.
 אזרח ב': עכשיו אפילו רכבות-הנוסעים הרגילות לא
 עוצרות כאן. רק שתיים מקאפינג והאחת-ושלוש-
 עשרה מקאלשרשטאט.
 אזרח ג': אנתנו הרוסים.
 אזרח ד': מפעל-ינגר התמוטט.
 אזרח א': בוקמן פשט את הרגל.
 אזרח ב': את בית-היציקה "כיכר השמש" סגר.
 אזרח ג': חיים מדמריאבטלה.
 אזרח ד': מהמרק של בית-התמחוי.
 אזרח א': חיים?
 אזרח ב': כמו צמחים.
 אזרח ג': גוססים.
 אזרח ד': כל העיירה.
 צלצל הפעמון

משגשגת, דווקא גילן, עם בתי-העצקה "כוכר השמש", פושטת את הרגל.
ראש העיר: גם לנו זה נראה כמו חידה כלכלית.

אזרח א': זה הכול מיזמות של הבונים החופשיים.
אזרח ב': תככים של הנהלים.
אזרח ג': מאחורי זה מסתתרת צמרת עולם הפיננסים.
אזרח ד': הקומוניזם הבינלאומי מושך בחוטים.
צלצל.

פקיד-ההוצאה-לפועל: אני תמיד מוצא משהו. יש לי עיניים של נץ. אני הולך לבדוק בגזברות העיר. (הוא יוצא)

ראש העיר: מוטב שישדרד אותנו עכשיו, ולא יבוא אחרי ביקור המללארדרית.
הצייר גמר בינתיים את ציור הכרזה.

איל: זה לא ילך, אדוני ראש העיר, הכרזה הזאת יותר מדי אינטימית. היה צריך לכתוב: ברוכה הבאה, קלייר ואנטוניאן.

אזרח א': אבל היא הרי קלרי.

אזרח ב': קלרי נשר.

אזרח ג': שגדלה כאן.

אזרח ד': אביה היה כנאי.

הצייר: בסדר, אז אני אכתוב פשוט מצד שני: ברוכה הבאה, קלייר ואנטוניאן. ואם המליונרית תראה סימני התרגשות, נוכל לסוכב את הכרזה ולהראות

נכנסים, מכיוון העירה, ראשיהעיר, המורה, הכומר, ואיל, גבר כנן שישים וחמש. לבוש כולם דל ומרופט.

ראש העיר: האורחת הכבודה תגיע ברכבת-הנהגים של אחת ושלוש-עשרה מקאלברטשטאט.
המורה: המקהלה המעורבת תופיע בשירה. עם מועדון-הנהגים.

הכומר: נפעיל את פעמון-הכבאים. אותו עוד לא עיקלו לנו.

ראש העיר: בכיכרהעיר תנגן התזמורת העירונית, ומעודדו-ההתעמלות יציג פירמידה לכבוד המללארדרית. אחריכך נערוך סעודה במלון האפוסטל. לצערי לא יספיק לנו הכסף להאיר בערב את הכנסייה ואת בית העירייה.

פקיד-ההוצאה-לפועל יוצא מן הביתן הקטן וקרב אליהם.

פקיד-ההוצאה-לפועל: בוקר טוב, אדוני ראש העיר, וכול טוב לך.

ראש העיר: מה מעשיך כאן, הפקיד גלגל?

פקיד-ההוצאה-לפועל: אדוני ראש העיר הרי יודע. אני עומד בפני משימה אדירה. ניסית כבר פעם לעקל עיר שלמה?

ראש העיר: בעירייה לא תמצא שום דבר. חוץ ממכונת-כתיבה ישנה.

השם. אבל אני חושב שכדאי להשמיט את הסיפור
ההוא על השוטרים.
איל: היא גם הייתה נדיבה. מה שהיה לה, הייתה
מחלקת. פעם גנבה תפוחי־אדמה בשביל אלמנה
זקנה.
ראש העיר: אהבת הצדיקה. נדיבות. את זה, רבותי,
אני חייב לאזכר. זה העיקר. מי זוכר איזה בנין,
שהקים אביה? זה יכול היה להישמע טוב בנאום.
כולם: אף אחד.
ראש העיר סוגר את הפנקס הקטן.
ראש העיר: אני מצדי מוכן - את היתר צריך לעשות
איל.
איל: אני יודע. הזאחרנסיאנית צריכה לשלף את
המיליונים שלה.
ראש העיר: את המיליונים. בדיוק כך.
המורה: מעון לילדים לא יציל אותנו.
ראש העיר: איל יקירי, אתה כבר מזמן האיש הכי
אהוד בגילן. כאביב אני עומד לפרוש מתפקידי,
והחלפתי דברים עם האופוזיציה. הסכמנו בינינו
להציע, שאהה תירש את מקומי.
איל: אבל אדוני ראש העיר.
המורה: אני יכול לאשר זאת.
איל: רבותי, נשוב לענייננו. ראשי־הכול אדבר עם

ראש העיר: רבותי, המיליארדרית היא תקוותנו
האחרונה.
הכומר: פרט לריבון העולמים.
ראש העיר: פרט לריבון העולמים.
המורה: אבל הוא לא משלם.
ראש העיר: אתה היית מיווד איתה, איל, אז עכשיו
הכול תלוי בך.
הכומר: דרכיכם נפרדו אז. שמעתי איזה סיפור לא
ברור - אין לך במקרה משהו להתמודדות עליו בפני
הכומר שלך?
איל: היינו חברים מאוד טובים - צעירים וחמימוג -
אחרי הכול, רבותי, הייתי בחור נחמד אז, לפני
ארבעים וחמש שנים. והיא, קללה, אני עוד נזכר
היום איך הייתה באה לקראתי, כולה זוהרת. מפוך
אפלת האסס־של־פטרס; או איך הייתה פוסעת יחפה
ביער־קונרד כחור האזוב והעלים, עם השיער האדום
הגולש, גמישה, דקה ועדינה כמו שֶהָ יפהפיה.
החיים הפרידו בינינו, רק החיים. ככה זה בחיים.
ראש העיר: נחוצים לי כמה פרטים על הגברת
זאחרנסיאן - בשביל הנאום הקטן שאני עומד לשאת
בשעת הסעודה במלון האפוסטל.
הוא שולף מכיסו פנקס קטן.
המורה: עברתי על היומנים הישנים בבית־הספר.

אורח ג': בנקודה הכי כזויה -
 אורח ד': הכי דלה -
 אורח א': הכי עלובה על הקו ונציה שטוקהולם!
 מנהל התחנה: זה נגוד את חוקי הטבע. "דולי
 הדוהרת" צריכה להופיע בסיבוב של לזיטבאו,
 לחלוף אצלנו כבוק, ולהפוך מיד לנקודה כחה
 הנצלמת בעמק פיקנריד.

מימין קרבה קלייר זאהנסיאן, בת שישים
 ושתיים, אדומת-שיער, עונדת מחרוזת-פנינים
 ועגילי זהב ענקיים. היא מגונדרת באופן מוגזם,
 ועם זאת, או דווקא משום כך - היא גבירה ואשת
 חברה, בעלת חן נדיר למרות כל הגרוטסקיות.
 אחריה מופיעים בני לזיטה, רביהמשרתים בובי,
 כבן שמונים, מרכיב משקפיים כהים, בעל מס'
 שבע (גבות, רזה, שפם שחור) נושא ציוד מושלם
 לדיג. אל הקבוצה נלווה מבקר-כריטיסטיס נרגש,
 כובע אדום לראשו וחיק אדום תלוי לו על כתפו.

קלייר זאהנסיאן: פה זה גילוי
 מבקרי-כריטיסטיס: גברתי, את משכת בשרשרתי
 החירום, המפעילה את הכלמים.
 קלייר זאהנסיאן: אני תמיד מושכת בשרשרתי
 החירום.

מבקרי-כריטיסטיס: אני מוחה בכל תוקף. בארץ זו אין
 ... לט' רייזיה

הכיתה. מוכן שהוא נרגשת, דמעות עומדות בעיניה,
 היא רואה את כל המיכר לה מאז. אני אעמוד שם
 כמוכן במלוא הדרי, לא בחולצה פתוחה כמו עכשיו,
 אלא בחליפה שחורה וחגיגית עם צילינדר, רעייתי
 לצידי, ולפנינו שתי הילדות בלבן עם זרר ורדים.
 אלהים, שרק יהיה הכול מוכן בזמן, שרק ידפוק
 הכול כמו שצריך.

צלצל.

אורח א': "דולי הדוהרת".
 אורח ב': ונציה שטוקהולם אחת עשרה עשרים ושבע.
 הכומר: אחת עשרה עשרים ושבעו או יש לנו עוד
 שעתיים כמעט להתלבש ולהתכונן.

ראש העיר: קוהן והאזר ירימו את הכרזה "ברוכה
 הבאה, קלייר זאהנסיאן". (הוא מצביע על אורח ד').
 האחרים ינפנפו בכובעים. זה הכי טוב. אבל אנא, לא
 לצעוק כמו כשנה שעברה, כאשר באה הוועדה
 הממשלתית. הם לא התרשמו, ועד היום לא קיבלנו
 שום הקצבה. זה לא הרגע לעליצות מתפרצת, אלא
 לשמחה פנימית, עד דמעות, להודות עם הבת
 האובדת השבה הביתה. עליכם להיות טבעיים,
 לבביים. אבל שימרו על הארגון הטוב, שמיד אחרי
 שירת-המקהלה יישמע פעמון הכבאים. וקודם כול
 שימו לב...

שאון הרכבת המתקרבת מחריש את דבריו. צוחה

מבקר הכרטיסים: גברתי, זה יעלה לך כיוקר.
 קלייר זאחנסיאן: תן לו אלה, בוכי.
 כולם: (ממלמלים) אלה.
 רבהמשרתים נותן למבקר אלה.
 מבקר הכרטיסים: (נדהם) גברתי.
 קלייר זאחנסיאן: יעוד שלוש אלפים לקרן
 האלמנות של עובדי הרכבת.
 כולם: (ממלמלים) שלוש אלפים.
 המבקר מקבל מרבהמשרתים שלוש אלפים.
 מבקר הכרטיסים: (נבוך) אבל גברתי, אין לנו קרן
 כזאת.
 קלייר זאחנסיאן: אז תיסדור אותה.
 ראש העיר לוחש משהו על אחנו של המבקר.
 מבקר הכרטיסים: (המום) גברתי הנכבדה היא גברת
 קלייר זאחנסיאן? אני מבקש סליחה. זה כמוכן
 משהו אחר. מוכן מאליז שהיינו עוצרים בגילן אילו
 רק היה לנו מושג כלשהו - הנה, קחי את כספר,
 גברתי, ארבעת אלפים - אלוהים.
 כולם: (ממלמלים) ארבעת אלפים.
 קלייר זאחנסיאן: שישאר אצלך. זה שום דבר.
 כולם: (ממלמלים) שישאר.
 מבקר הכרטיסים: האם הגברת מעוניינת ש"דולי
 הוזהרת" תמתין עד גמר הסיוור שלכם בגילן?
 הנהלת הרכבת הייתה מאשרת את זה כרצון. אומרים
 בסגנון מעניינים. כבוד מאוד מעניינים.

האסמשי-לפטוס.
 איל: (כאילו מתעורר לפתע) קלרה.
 המורה: הגברת זאחנסיאן.
 כולם: הגברת זאחנסיאן.
 המורה: והמקהלה המעורבת עוד לא מוכנה, קבוצת
 הנוער!
 ראש העיר: והמתעמלים, מכבירהאש!
 הכומר: שמש-הכנסייה!
 ראש העיר: הלפת-השרד שלי, למען השם, הצילנדר,
 הנכדות שלי!
 אורח א': קלרי ושר הגיעה! קלרי ושר!
 הוא קופץ ממקומו ורץ העירה.
 ראש העיר: (צועק אחריו) אל תשכח את אשתי!
 מבקר הכרטיסים: אני מחכה להסברים. בתוקף
 תפקידי, בשם הנהלת הרכבת.
 קלייר זאחנסיאן: אתה טיפשוני. אני רוצה לבקר
 בעיר הזאת. אז מה הייתי צריכה לעשות, לקפוץ
 מהרכבת המהירה שלך?
 מבקר הכרטיסים: את עצרת את "דולי הוזהרת" רק
 מפני שרצית לבקר בגילן?
 הוא מתאמץ לשמור על קור-רוח.
 קלייר זאחנסיאן: כמוכן.
 מבקר הכרטיסים: גברתי, אם את מתכוונת לבקר
 ב... על רחובות להוזהר רכבת-הנוסעים של

איל: (בחוסר ביטחון) זה יפה מצידך.

קלייר זאחנסיאן: גם אתה חשבת עלייך?

איל: כמובן. תמיד. זה הרי ברור לך, קלרה.

קלייר זאחנסיאן: אלה היו ימים נפלאים, כאשר

היינו יחד.

איל: (בגאווה) כדיוק כך, ימים נפלאים. (למורה) אתה

רואה, אדוני המורה, היא אצלי בכיס.

קלייר זאחנסיאן: קרא לי בשם שתמיד קראת לי.

איל: התולתל-בר קטנה שלי.

קלייר זאחנסיאן: (בוהמת כמו חתולה זקנה) ואיך

עוד?

איל: קוסמת קטנה שלי.

קלייר זאחנסיאן: אני קראתי לך הפנתר השחור

שלי.

איל: וכוה גם נשאיתי עד היום.

קלייר זאחנסיאן: שטויות. היום אתה שמן; ואפור-

שיער; וניכר עליך שאתה שוטה יותר מדי.

איל: אבל את נשארת כמו שחיית, קוסמת קטנה.

קלייר זאחנסיאן: מה פתאום. גם אני הודקנתל

ושמנתי. וגם איבדתי את רגלי השמאלית. תאונת

מכונית. מאז אני נוסעת רק ברכבות מהירות. אבל

התוחבת מצויינת. נכון? (היא מרימה את התצאית,

והראה את רגלה התוחבת) פועלת נהדר.

סועזים את לבם בקרוח המסעדה, ואין להם מושג

מהמתרחש פה.

קלייר זאחנסיאן: שיסעדו להם, מובן. לפי שעה אני

לא זקוקה לעיתונות בגילך. ואחר-כך הם כבר יופיעו.

בינתיים הביא אזרח ב' לראש העיר את מעיל

חליפת השרד שלו. ראש העיר נגש אל קלייר

זאחנסיאן בצעד חגיגי. העייר ואזרח ד', שעל

הספסל, מניפים אל על את הכורה "ברוכה

הבאה, קלייר זאחנסיאן..." (העייר לא הספיק

לסיים את מלאכתו.)

מנהל התחנה: (מרים את הדגל הירוק) היכון

לנסיעה.

מבקר הכרטיסים: אני מקווה שבגברתי הנכבדה לא

תתלונן אצל הנהלת הרכבת. זו הייתה רק אי-הבנה.

הרכבת מתחילה לנוע. המבקר קופץ ועולה אליה.

ראש העיר: גברתי הנכבדה והנעלה, כראש עיריית

גילן אני מתכבד כזה לקבל את פניך, גברת נכבדה

ונעלה. כבת עירנו...

שאון הרכבת העוזבת מחריש את יתר דבריו של

ראש העיר, אך הוא ממשיך בשלו.

קלייר זאחנסיאן: אני מודה לך, אדוני ראש העיר,

עבור הנאום היפה.

האצילה כמחות, הלא היא המוסיקה, יורשה נא לי לכבוד כשיריעם פשוט, בכיצוע המקהלה המעורבת ומועדון הנוער.

קלייר זאחנסיאן: קדימה, נשמע את שיריהם הפשוט שלך.

המורה שולף מכיסו קולן. הוא נותן את הטון, וחברי המקהלה המעורבת ומועדון הנוער מתחילים לשיר בחגיגות; אך באותו רגע מגיעה משמאל עוד רכבת. מנהל התחנה מצדיע. המקהלה נאלצת להיאבק עם שאון הרכבת, המורה נתקף ייאוש, עד שלבסוף חולפת הרכבת ונעלמת.

ראש העיר: (מדובדב) פעמון הכבאים, הלא היו צריכים להפעיל אותו עכשיו!

קלייר זאחנסיאן: שרתם יפה מאוד, גילבאים. בעיקר הכאס הבלונדיני, הקיצוני משמאל, עם הפיקה הגדולה בצוואר, הוא היה לא-רגיל.

השוטרים: מפקח המשטרה האנקה, עומד הכן לפקודתך, גברתי.

קלייר זאחנסיאן: (בוחנת אותו) תודה. אין לי כוונה לעצור מישור. אבל אולי יהיה לעיר גילן צורך כך. האם אתה עוצם עין לפעמים?

יותר לבוכי, שמו של רכיזמותרנים; וזה הרי נשאר אצלך לכל החיים. אז צריך להתאים את שמות הבעלים לשמו.

בעל מס' 7 קד קידה.

קלייר זאחנסיאן: נכון שהוא נחמד עם השפם השחור שלי? תחשוב עכשיו, מוכי.

בעל מס' 7 חושב.

קלייר זאחנסיאן: יותר חזק.

בעל מס' 7 חושב יותר חזק.

קלייר זאחנסיאן: עוד יותר חזק.

בעל מס' 7: אבל אני לא יכול לחשוב יותר חזק. כוכה, באמת שלא.

קלייר זאחנסיאן: מוכן שאתה יכול.

בעל מס' 7 חושב באופן עוד יותר מאומץ. צלצל הפעמון.

קלייר זאחנסיאן: אתה רואה? הצלחת. ככה הוא נראה כמעט שטני, נכון, אלפרד? כמו כריליאן, אבל זו טעות! הוא יונייטד-אורדודוקסי. אביו היה רוסי, את טקס הנישואין ערך לנו אפיפיור אחד. מאוד מעניין. עכשיו אני רוצה לסייר קצת בגילן.

היא סוקרת את הביתן שבצד שמאל דרך לורנטה

משובצת אבניחן.

קלייר זאחנסיאן: את הבית הזה של שירותים

ראש העיר: (מבוהל) מיד! מיד! לרופא יש מכונת
מרבץ מודל שלשים ושתיים.

השוטר: (עובר לדום בהקשת עקבים) זה בסדר, אדוני
ראש העיר, אני מיד מכיח את המכונת. לפי צו
רשמי.

קלייר זאחנסיאן: אין צורך. מאז התאונה אני
משתמשת רק באפריון. רובי וטובי, הביאו אותי.
נכנסים שני בריזנים חסונים לעסימטיק
(מעין גריללות). אחד מהם נושא על גבו גיטרה.

קלייר זאחנסיאן: אלה שני גנסטרים ממנהטן,
שדינם נגזר למוות בכיסא החשמלי בכל סינגסינג.
לפי בקשתי ניתנה להם חנינה כדי שישמשו לי
נושאי־אפריון. עלה לי מיליון דולר לכל בקשה.
האפריון מקורו בלובר, והוא מתנה מנשיא צרפת,
שהוא אדון מאוד חביב. נראה בדיוק כמו בתמונות
שלי בעיתונים. רובי וטובי, הביאו אותי העירה.

השניים: יס, מם.
קלייר זאחנסיאן: אבל קודם כול אל האס־שלי
פטרס, ואחר־כך אל יער־קונרד. אני רוצה לבקר עם
אלפרד במקומות־המפגש הישנים שלנו. כינתיים
תדאגו להביא את המטען ואת ארון־הקבורה למלון
האפוסטל.

ראש העיר: (נבעת) ארון־קבורה? אולי

לוקח מן המורה את הצילנדר, חובשו לראשו,
ומציג לפני האורחת את שתי נכדוהני - תאומות
בנות שבע עם צמות בהירות.

ראש העיר: נכדוהני, גברתי הנכבדה. קרמינה
ונאדלפֿינה. רק רעייתי עוד לא הגיעה.

הוא מקנה את הזיעה. שתי הילדות קדות בכפיפת
ברך, ומושיטות לגברת זאחנסיאן ורדים אדומים.

קלייר זאחנסיאן: איחוליי לך, ראש העיר, על
הילדות החמודות. הנה!

היא מוחבת את הורדים לידי מנהל התחנה. ראש
העיר מוסר בחשאי את הצילנדר לכומר, והלה
חובשו לראשו.

ראש העיר: גברתי, הכומר שלנו.
הכומר מרים את הצילנדר וקד קידה.

קלייר זאחנסיאן: איי, הכומר. האם אתה נוהג לנחם
את הגוססים?

הכומר: (משתומם) אני משתל.

קלייר זאחנסיאן: גם את אלה שנדונו למוות?

הכומר: (נבוך) בארצנו כבר ביטלו את גורדי־המוות,
גברתי.

קלייר זאחנסיאן: אולי ינהיגו אותו שוב.

הכומר מחזיר במבוכתמה את הצילנדר לראש
העיר, והלה חובשו שוב.

השוטר: במקרה כזה הייתי גם אני רוקד משמחה.
בוא, תנו לי יד. הומור מזרחי מאוד יש להם, לבני
חוץ לארץ אלה.
הוא יוצא עם השניים לעבר העיר.
השניים: אל בוכי ומוכי, אל רובי וטובי.

התמונה משתנה - ללא מסך. חזית בית הנתיבות
והביתן הקטן מתרוממים אל בין הקלעים
למעלה. חדר במלון האפוסטל. אפשר גם להוריד
שלט המתאר אפוסטל מזהב (כלומר, תמונת אחד
משליחי ישו) - כעין סמל הנשאר תלוי ומרחף
באמצע החדר. סימנים קלושים של פאר שחלף.
הכול דהוי, מאובק, שבור ומרופט, הגבס מפורר.
ההלכות אינסופיות של נושאי מזוודות, המכביאים
בתחילה כלוב, ואחריכך את המטען, שאותו
מעלים במדרגות. בקדמתהבמה מימין יושבים
ראש העיר והמורה, ולפניהם כוסיות יי"ש.
ראש העיר: מזוודות ועוד מזוודות. המון מזוודות.
וקודם הכניסו כלוב עם פנתר, חיה שחורה ופראית.
המורה: את ארון הקבורה ביקשה להכניס לחדר
מיוחד. מזרחי.

ראש העיר: לגבירות מפורסמות יש תמיד כל מיני
שגינות.

המורה: נראה לי שהיא מתכוונת להישאר פה די

כרגע זה מתחיל לצלצל פעמון הכבאים.

ראש העיר: סוף סוף! פעמון הכבאים!
החושבים הולכים אחרי הארון. אחריהם -
המשרתות האישיות של קלייר זאהנסיאן עם
חבילות ומזוודות, שאותן נושאים גילנאים.
השוטר מסדר את התנועה, ומתכוון ללכת אחרי
ההמון. אולם אז מופיעים ממין שני זקנים גוצים
ושמנמנים. השניים לבושים בקפידה, מחזיקים
זה ביד זה ומדברים בקול חרישי.

השניים: אנחנו בגילן. אנחנו מריחים את זה. אנחנו
מריחים את זה. באוויר, באוויר של גילן.

השוטר: ומי אתם?
השניים: אנחנו שייכים לגברת הזקנה, אנחנו שייכים
לגברת הזקנה. היא קוראת לנו קובי ולובי.

השוטר: גברת זאהנסיאן מתאכסנת במלון האפוסטל.

השניים: (בעלצות) אנחנו עיוורים. אנחנו עיוורים.

השוטר: עיוורים? אז אני אולי אתכם לשם.

השניים: תודה, אדוני השוטר, תודה רבה.

השוטר: (משחממם) אם אתם עיוורים, אז מגיין לכם
שאני שוטר?

השניים: בגלל חיתוך הדיבור, בגלל חיתוך הדיבור.
לכל השוטרים יש אותו חיתוך דיבור.

השוטר: (בחשדנות) כנראה כבר היה לכם עסק עם
המשטרה. אדונים קטנים ושמנמנים שכמותכם.

השוטר: בדיוק מה שחיפשו באסמישלפטרס, אדוני ראש העיר. הם פוקדים את המקומות שבהם - איך אומרים - בערה-אש-אֶהֱבָתָם. (פ. 27)

המורה: עזה כמות אהבה. וזה כבר מזכיר את שקספיר. ודמיא ויליה. רבותי, אני נפעם. כל ימי בגילי לא חשתי משהו כזה, מין גדולה כזאת כמו בעולם העתיק.

ראש העיר: קודם כול אני מציע שנשתה לחיי איל שלנו הטוב, שטורח בכל כוחו לשפר את מצבנו. רבותי, לחיי חביב כל באזרחים, לחיי ראשיהעיר הבא של גילן!

השלט עם סמל המלון מועלה שוב אל על. משמאל מגיעים ארבעת האזרחים עם ספסלי-עץ פשוט, ללא משענת, שאותו הם מציבים בצד שמאל. אזרח א' עולה על הספסל. על צווארו תלוי לב גדול, שעליו חרוטות האותיות א-ק. האחרים מקיפים אותו כחצי גורן עגולה, כשהם מחזיקים בידיהם המושטות ענפים - כדי לסמל עצים.

אזרח א': אנחנו עצים, אירן ואשור.

אזרח ב': אשוריים הננו, ירוקים וכהים.

אזרח ג': אוזב, גם קיסוס מטפס.

ראש העיר: ואת בית-היציקה "כיכר השמש" אם זה ישוב ויפרח, יפרח הכול - הקהילה, התיכון, רמת החיים הכללית.

הם מקישים כוסות.

המורה: כבר למעלה מעשרים שנה אני מתקן בגילן עבודות של תלמידים ביוניות ובלטיניות, אדוני ראש העיר, אבל רק היום נודע לי מה פירוש המלה "הלחלה". זה מפחיד, מעורר חלחלה, איך שהיא ירדה מהרכבת, הגברת הזקנה העוטה שחורים. כמו איזו אלת גורל מהמיתולוגיה היוונית. הייתה צריכה להיקרא קלחה, ולא קלייר. אפשר כהחלט להאמין שהיא טווה את חוטי גורלם של אנשים.

נכנס השוטר, וחולה את כובעו עליו.

ראש העיר: בוא, מפקח, שב איתנו.

השוטר מצטרף אל השניים, ויושב עימם.

ראש העיר: זה לא תענוג גדול לעבוד במקום הנידח הזה. אבל עכשיו תקום העיר מהריסותיה. הייתי עכשיו באסמישלפטרס, יחד עם המיליונרית והחנונית איל. זה היה מחזה נוגע ללב. השניים נתקפו איזו חרדת קודש, כמו בבית-התפילה. ממש התביישתי להיות נכבד כמעמד כזה. לכן גם הסתלקתי כאשר הם נכנסו ליער קונרד. איזו תהלוכה. בראש האפריון עם איל לצידו, ואחריהם הולכים רביהמשרתים שלה

ותאננה. הייתי בת שבע־עשרה, ואתה היית קרוב לעשרים. אחרי־כך התחתנת עם מתילדה בלומארד, עם החנות שלה, ואני התחתנתי עם זאחנסיאן הזקן, מארמניה עם המיליארדים שלו. הוא מצא אותי בבית־כרשת, בהמבורג. השיער האדום שלי משך אותו, את האשמאי הזקן, המוזהב.

איל: קלרה!
קלייר זאחנסיאן: כוכי, תן לי סיגר, הנרי קליי.
שני הסומים: הנרי קליי אחד, הנרי קליי אחד.
המשרת מגיח מאחור, מושיט לה סיגר, ומצית לה אותו.

קלייר זאחנסיאן: אני אוהבת סיגרים. כעס הייתי צריכה לעשן את אלה שבעלי מייצר, אבל אין לי ארון בהם.

איל: למענך התחתנתי עם מתילדה בלומארד.
קלייר זאחנסיאן: לה היה כסף.
איל: את היית צעירה ויפה, והיה לך עתיד. רציתי שתהיי מאושרת בחיים, לכן ויתרתי על האושר שלי.
קלייר זאחנסיאן: עכשיו העתיד ההוא הוא ההווה שלי.

איל: אילו נשאת אז כאן, היה מצבך קשה. כמו שלי.
קלייר זאחנסיאן: אתה במצב קשה?
איל: הנוני קבץ בעיר של קבצנים.
קלייר זאחנסיאן: עכשיו אני העשירה.
איל: מאז שהלכת ממני, אני חי בגיהנום.
קלייר זאחנסיאן: ואני הפכתי בעצמי לגיהנום.

המסטיק, הנושאים את אפריונה של קלייר זאחנסיאן. לצד האפריון צועד איל. אחר־הכול בעל מס' 7, ובמרחק רב יותר מאחור – רב המשרתים האוחז בידיו שני הסומים.

קלייר זאחנסיאן: יער קונרד. רוכי וטובי, עיצור כאן.

קלייר זאחנסיאן יורדת מהאפריון ומתבוננת ביער.

קלייר זאחנסיאן: הנה הלב עם השמות שלנו, שלי ושלך, אלפרד. האותיות כבר דהו כמעט לגמרי, ונתפרדו זו מזו. העץ גדל, הענפים והגזע נעשו יותר עבים – כמוני.

קלייר זאחנסיאן ניגשת אל העצים האחרים.

קלייר זאחנסיאן: זו קבוצת־עצים טיפוסית למקומות האלה. זמן רב הלך מאז ששוטטתי לאחרונה ביער נעוריי, מאז שפילסתי לי דרך בתוך העלווה ובתוך הקיסוס הסגול. לכו, טיילו מעט מאחורי השיחים ההם, לועס־גומי שכמותכם. לא תמיד אני מסוגלת להביט בפרצופים שלכם. ואתה, מוכי, לך ימינה, שם תמצא את הנחל עם הדגים.

שני הגברים עם האפריון יוצאים משמאל, בעל מס' 7 יוצא מימין. קלייר זאחנסיאן יושבת על הספסל.

קלייר זאחנסיאן: תראה, הנה איילה.
אורח ב' מנחר מן המקום.

על. הנוירד יד רח מינייה

כיער קונרד. כימים שבהם פרחו האהבתו. השמש כמורם, מעל לאורנים, כמו גלגל זוהר, במרחקים שט לו ענן קל, ואי שם בסבך קוראת הקוקיה.

אזרח ד': קוקו קוקו!
איל ממשש את אורח א'.

איל: גזעיק קריר והררח בענפים. כמו רחש גליהים. שלוש הגברים, המסמלים עצים, נושפים ומניעים את זרועותיהם מטוה ומעלה.

איל: לו רק ניתן היה להשיב את הזמן אחורה, קוסמות קטנה שלי, אילו רק לא הפרידו החיים בינינו.

קלייר זאחנסיאן: את זה אתה מאהל לעצמך?
איל: את זה ורק את זה. הלוא אני אוהב אותך!
הוא מנשק את ידה הימנית.

איל: אותה היד הקרירה, הצחורה.
קלייר זאחנסיאן: טעות. גם זו תותבת. שנהב.

איל שומט את ידה בחלחלה.

איל: קלרה, האם הכול אצלך מלאכותי?
קלייר זאחנסיאן: כמעט. זה מהתסקות המטוס שלי באפגניסטן. רק אני זחלתי ויצאתי מכין ההריסות.

גם הצוות נספה. אותי אי אפשר להרוג.

באוויר מנסרים צלילים חגיגיים של נגינת תזמורת כללישית. שלט המלון שב ויורד. אנשי גילן מכניסים שולחנות מכוסים מפוח בלויות, עם סכ"ס ומאכלים - שולחן אחד באמצע, אחד השמאל, ואחד הימני מהרילח להלל הבומר

קלייר זאחנסיאן: והילדים שלך?
איל: אין להם אידיאלים.

קלייר זאחנסיאן: הם עזר לימוד.
הוא שוחק. שניהם מתבוננים ביער של ימי נעוריהם.

איל: אני חי חיים עלובים. אפילו לא יצאתי עוד מהעירייה אף פעם, למעשה. נסיעה אחת לברלין, ואחת לטסיין. זה הכול.

קלייר זאחנסיאן: וגם לא כדאי לך. אני מכירה את העולם.

איל: כי תמיד הייתה לך האפשרות לנסוע ולטייל.
קלייר זאחנסיאן: כי הוא שייך לי.

הוא שותק והיא מעשנת.

איל: עכשיו הכול ישתנה.

קלייר זאחנסיאן: ודאי.

איל: (בדריכות) תעזרי לנו?

קלייר זאחנסיאן: לא. אעזוב את עיירת-נעוריי לאנחות.

איל: דרזשים לנו מיליונים.

קלייר זאחנסיאן: זה לא הרכה.

איל: (מתלהב) החולת-בר קטנה שלי
ברוב התרגשותו הוא טופח לה על הכתף השמאלית, אך מחזיר את ידו מיד בהעווייה של כאב.

קלייר זאחנסיאן: זה כואב. מה? פגעת ברצועה

קלייר זאחנסיאן: מעניין, האם אתה מכין תעודות פטירה?

הרופא: (נדהם) תעודות פטירה?

קלייר זאחנסיאן: כאשר מישוה נפטר?

הרופא: אמנם כן, גברתי, זו חובתך. בפקודת השלטונות.

קלייר זאחנסיאן: בעתיד תקבע שהיה התקף לב. איל: (צוחק) נפלא, פשוט נפלא.

קלייר זאחנסיאן נפנית מן הרופא, ומתכוננת במתעמל לבוש הגופיה.

קלייר זאחנסיאן: תתעמל עוד קצת. המתעמל מכופף ברכיים, מניף זרועות.

קלייר זאחנסיאן: נפלא, השרירים האלה. האם כבר ניסית פעם לתנוק מישוה, עם הכוח הזה שלך?

המתעמל: (קופא במצב של כפיפת ברכיים מרוב תממהון) להנזק?

קלייר זאחנסיאן: נא להניף עוד פעם את הידיים אהורה, אדוני המתעמל, ואחר כך עבור לתנוחה של "היכון לקפיצה".

איל: (צוחק) חושיהומור מקסים יש לה לקלרה! אפשר למות מרוב צחוק מהלצות שנונות כאלה!

הרופא עדיין נדהם.

הרופא: אני לא יודע. בדיחות כאלה מקפאות כי את הדם.

יושבים איל וקלייר זאחנסיאן. העצים הפכו כבר שוב לאזרחים, וסרו אל עומק הבמה.

ראש העיר: התשואות נועדו לך, גברתי רבת החסד. קלייר זאחנסיאן: הן נועדו לתזמורת העירונית.

אדוני ראש העיר. היא מנגנת מצוין. והפירמידה קודם, של מועדון ההתעמלות, הייתה נהדרת. אני אוהבת גברים כגופיות ומכנסיים קצרים. הם נראים כל כך טובעים.

ראש העיר: הרשי נא לי ללוותך אל השולחן. הוא מוביל את קלייר זאחנסיאן אל השולחן האמצעי, ומציג לפניו את אשתו.

ראש העיר: רעייתי. קלייר זאחנסיאן מתכוננת בגברת דרך הלורנטה (משקפירידיה).

קלייר זאחנסיאן: אָנְטֶה'לה דִּיקְוֶמוֹט, התלמידה הכי חרצה בכיתה.

עכשיו מציג לפניו ראש העיר עוד אישה, שגם היא כרעייתו - נראית ממורמרת ומכורכמת.

ראש העיר: גברת איל. קלייר זאחנסיאן: מתלדדה'לה כלומארד. אני מזכרת אִךְ היית אורבת לאלפרד מאחורי דלת החנות שלכם. את נעשית מאוד רזה וחיוורת, חביבתי.

מימין מתפרץ פנימה הרופא, אדם כבן חמישים, שמנמן ומשופם, ששעריו שחור וסומר, פניו מאולתות. והוא עוטה פראה ישו ושחוקה

נעלה, את קלרי שלנו (תשואות) - מעלים לא שכהנו. לא אותך ולא את משפחתך. את האם הנהדרת, סמל הבריאות (איל לוחש לו משהו) - שלמרה הצער הלכה לעולמה כסרם עת בגלל שחפת-הריאות, האב המעורב עם הכריות, שהקים ליד תחנת-הרכבת מכנה, שמומחים והדיוטות מבקרים בו הרכה (איל לוחש לו דברמה) - שמעריכים אותו מאוד. הם עדיין חיים בתוכנו, כיכרוננו, כטובים ביותר וכנכבדים ביותר. לא כל שכן את, גברתי הנעלה, שהתרחצת ברחובותינו, רחובות שנידדרו מאז למרבה הצער, שובבנות זהובות (איל לוחש לו משהו) אדומת-תלתלים - מי לא הכיר אותך. כבר אז חשו הכול בקסם אישיותך, ושיערו שתעלי לגבהים מסחררים כסולם ההצלחה האנושית. (הוא מוציא את פנקסו הקטן) תמיד זכרנו אותך. אמנם כן, לא שכחנו. השייך בבית-הספר מוזכרים עד היום כפי המורים כדוגמה ומופת, והם הרי היו מפליאים במיוחד במקצוע החשוב ביותר, בלימודי הטבע - ביטוי לאהבתך לכל הנברא ולכל חוקק להגנה, רדיפת-הצדק שלך ואהבת-הצדקה וכו' כבר אז להתפעלות כחוגים רחבים (תשואות רמות); והרי מספרים על קלרי שלנו, שהשיגה מזון עבור אלמנה ענייה, ובדמייכים שהרוויחה כזיעת אפיה משכנים - קנתה תפוחי-אדמה כדי להציל אותה ממוות איוות ברעב. אם להזכיר רק אחד ממעשי

קלייר זאחנסיאן: ועכשיו אני רעבה, אדוני ראש העיר.

ראש העיר: אנו רק מחכים לבעלך, גברתי.

קלייר זאחנסיאן: איך צורך לחכות. הוא עסוק בדיג, ואני מתגרשת ממנו.

ראש העיר: מתגרשת?

קלייר זאחנסיאן: גם מוכי יתפלא. אני מתחתנת עם שחקן-קולנוע מגרמניה.

ראש העיר: אבל הרי אמרת שאת נשואה באושר!

קלייר זאחנסיאן: תמיד הייתי נשואה באושר. בכל פעם. אבל כשהייתי ילדה חלמתי תמיד להתחתן בכנסיית-גילן. את חלומות-הנעורים צריך להגשים. זה יהיה טקס מרשים.

הכול מתישבבים. קלייר זאחנסיאן יושבת בין ראש העיר ואיל. לצידו השני של איל יושבת גברת איל, ולצד ראש העיר - רעייתו. ליד שולחן אחר, מצד ימין, יושבים המורה, הכומר והשוטר, ומשמאל - ארבעת האזרחים. ברקע נראים עוד אורח-כבוד עם נשוחיהם, ושם גם זוהרת הכרחה "ברוכה הבאה, קלרי". ראש העיר קם ממקומו בפנים קורנות משמחה, ומפיתו כבר קשורה לו במקומה. הוא מקיש על כוסו.

ראש העיר: גברת נעלה, גילנאים יקרים. חלפו ארבעים וחמש שנים מאז עזבת את עירנו הקטנה,

ראש העיר: מה את מתכוונת להגיד כזה, גברתי

הנעלה?

קלייר זאחנסיאן: מה שאמרת.

ראש העיר: את הצדק אי אפשר לקנות.

קלייר זאחנסיאן: את הכול אפשר לקנות.

ראש העיר: אני עדיין לא מבין.

קלייר זאחנסיאן: כובי, צעיד קדימה.

רביהמשרתים מתקדם, מימין, לאמצע הבמה, בין

שלושת השולחנות, ומסיר מעיניו את המשקפיים

הכהנים.

רביהמשרתים: אינני יודע אם מישוה מכס עוד זוכר

אותי.

המורה: השופט העליון הופר. לפני

רביהמשרתים: נכון. השופט העליון בגילן ואחר

ארבעים וחמש שנים הייתי שופט עליון בגילן ואחר

כך עברתי לביהמדין לערעורים בקאפיגן, עד

שגברת זאחנסיאן הציעה לי לפני עשרים וחמש

שנים, את משרת ראש המשרתים בביתה. קיבלתי

את ההצעה. זו אולי קריירה מורה מעט בשביל

אקדמאי, אבל השכר המוצע היה כל כך עצום...

קלייר זאחנסיאן: לעניין, כובי.

המשרת: כפי ששמעתם, מציעה לכם הגברת קלייר

זאחנסיאן מיליארד, ומבקשת בתמורה צדק. במלים

אחרות: גברת קלייר זאחנסיאן מציעה לכם

מיליארד, אם תתקנו את עיוותיהדין שממנו סבלה

גברת זאחנסיאן בגילן. אבקש את מר איל.

איל קם, חיוור, מבוהל ומשתאה כאחד.

איל: מה רצונך?

רביהמשרתים: נא לגשת, מר איל.

על בתייהבראה לאימהות, על בתייהמחור, על המעונות לילדים ועל התמיכה לאמנים. לכן אני מבקש לקרוא בקול: תחי הבת השבה לביתהו הידדו הידדו הידדו! (תשואות)

קלייר זאחנסיאן מתרוממת וקמה.

קלייר זאחנסיאן: אדוני ראש העיר, אנשי גילן.

שמחתכם הסרת-הפניות על ביקורי - נגעה ללבי.

אמנם הייתי ילדה שונה מזו שמצטיירת כנאומו של ראש העיר, בבית-הספר קיבלתי מכות, ואת התפרדים

גנבתי בשביל האלמנה כול - לא כדי להציל את מסבוכיך הזקנה ממוות כרעב, אלא כדי שאוכל

לשכב פעם עם איל במיטה יותר נוחה מאשר הקרקע בעיר קונרד או באספסי-שליפטרס. אבל כדי לתרום את

שלי לשמחתכם, הנני להכריז מיד שאני מוכנה להעניק לגילן מיליארד. חמש מאות מיליון לעיר.

וחמש מאות מיליונים לחלוקה בין כל המשפחות.

דממת-מוות.

ראש העיר: (מגמגם) מיליארד.

הכול שרריים עדיין בקפאון של חדהמה.

קלייר זאחנסיאן: בתנאי אחד.

השמחה פורצת ומקיפה את כולם. האנשים

יוקדים ומקפצים, עולים על הכיסאות, המתעמל מתעמל, וכו'. איל מכה על חזהו בהתלהבות.

איל: הנה, זאת קלרה! נהדרת, מקסימה. זאת הקוסמת

הקטנה שלי.

הוא גוזף-לה נשיקה:

ראש העיר: בתנאי אחד אמרת, גברתי הנעלה. האם

מותר לדעת מהו אותו תנאי?

קלייר זאחנסיאן: אני אניד לכם מהו התנאי. אני

אתן לכם מיליארד ואקנה לעצמי צדק.

השניים: על פי קולו, על פי קולו.

רב המשרתים: כִּסְמוֹ 1910 הייתי אני השופט ואח – העדים. מה נשבעתם, לודיג עופון ויעקוב אפרוחי,

בבית המשפט של גילין?

השניים: ששכנו עם קלרה, ששכנו עם קלרה.

רב המשרתים: כך נשבעתם בפני בית הדין, בפני

האל, האם הייתה זו האמת?

השניים: זו הייתה שבעת-שקל, זו הייתה שבעת-שקל.

שקל.

רב המשרתים: למה נשבעתם לשקל, לודיג עופון

ויעקוב אפרוחי?

השניים: איל נתן לנו שוחד, איל נתן לנו שוחד.

רב המשרתים: איזה שוחד?

השניים: ליטר ברנדי, ליטר ברנדי.

קלייר זאחנסיאן: ספרי עכשיו מה עשיתי אני

איתכם, קובי ולובי.

רב המשרתים: ספרי.

השניים: הגברת היפשה אחרינו, הגברת חיפשה

אחרינו.

רב המשרתים: אמת. קלייר זאחנסיאן שלחה לחפש

אתכם. ברחבי תכל יעקוב אפרוחי היגר מכאן

לקנדה, ולודיג עופון – לאוסטרליה. אבל היא

מצאה אתכם. ומה עשתה איתכם?

השניים: היא מסרה אותנו לטובי ורובי, היא מסרה

אותנו לטובי ורובי.

רב המשרתים: ומה עשי לכם טובי ורובי?

השניים: סירסו וסימאו אותנו, סירסו וסימאו אותנו.

רב המשרתים: זה הסיפור: שופט אחד, נתבע אחד,

שנג-עז-שקל, פסקדין מופעה-אחד בשנת 1910.

האם לא כך הוא, גברתי התובעת?

איל: בבקשה.

איל מחקדם, ונעמד לפני השולחן מימין. הוא

צחק צחק של מבוכה ומישך בכחפיו.

רב המשרתים: זה היה בשנת 1910. אני הייתי שופט

עליין בגילן, ולדיין הובאה לפני תביעה להכרה

באבהות. קלייר זאחנסיאן, אז קלרה ושר, טענה

שאתה, מר איל, אבי תינוקה.

איל שותק.

רב המשרתים: אתה הכחשת אז את אבהותך, מר איל.

הכאת שני עדים שיעידו לטובתך.

איל: זה סיפור ישן נשן. הייתי צעיר וקל-דעת.

קלייר זאחנסיאן: טובי ורובי, הביאו את קובי ולובי.

שני הברזנים לועסיה-מסטק מובילים את שני

הסרטים הסומים אל אמצע הבמה. הגוצים

מחזיקים בעליצות זה ביד זה.

השניים: אנחנו כאן, אנחנו כאן.

רב המשרתים: אתה מכיר את שני אלה, מר איל?

איל שותק.

השניים: אנחנו קובי ולובי, אנחנו קובי ולובי.

איל: אני לא מכיר אותם.

השניים: אנחנו השתנינו. אנחנו השתנינו.

רב המשרתים: מיסרו את שמותיכם.

הראשון: יעקוב אפרוחי, יעקוב אפרוחי.

השני: לודיג עופון, לודיג עופון.

רב המשרתים: נו, מר איל?

איל: אין לי מושג.

רב המשרתים: יעקוב אפרוחי ולודיג עופון, האם

אתם מכירים את מר איל?

השניים: אנחנו עיוורים, אנחנו עיוורים.

רב המשרתים: האם אתם מכירים אותו על פי קולו?

ראש העיר קם ממקומו, חיזור ואומר כבוד.
 עדיין אין אני פראיידם. אני דוחה את הצעתך בשם
 העיר גילן. בשם האנושות. מוטב שנישאר עניים
 משנתגאל בדם אדם.
 תשואות רמות.
 קלייר זאחנסיאן: אני אחכה.

קלייר זאחנסיאן קמה על רגליה.
 איל: (רוקע בגלל) זה התיישן כבר מזמן. הכול
 התיישן סיפור ישן ומטורף.
 רבי-המשרתים: מה קרה עם החניק, גברתי התוכעת?
 קלייר זאחנסיאן: (בהנמכת קול) מת כעבור שנה.
 רבי-המשרתים: ומה קרה איתך?
 קלייר זאחנסיאן: אני הפכתי לזונה.
 רבי-המשרתים: מדוע?
 קלייר זאחנסיאן: בגלל פסקי-הדין של בית-המשפט.
 רבי-המשרתים: ועכשיו את מבקשת שיעשה צדק.
 קלייר זאחנסיאן: אני יכולה להרשות זאת לעצמי.
 מיליארד לגילן, אם יהרוג מישו את אלפרד איל.
 דממת מוות. גברת איל מתפרצת אל בעלה
 ומחבקת אותו בעוז.
 גברת איל: פרדו!
 איל: קוסמות קטנות! את לא יכולה לדרוש דבר כזה!
 הלא זה היה מזמן, והחיים זרמו הלאה!
 קלייר זאחנסיאן: החיים זרמו הלאה, אבל אני לא
 שכחתי דבר, איל. לא את יער-קונרד ולא את האסר-
 של-פטרס, לא את חדרי-השינה של האלמנה בול, ולא
 את בגידתך. ועכשיו הזדקנו, שנינו, אתה מרושש

להגיד לכם, אמא טובה, שתישאר למעלה, שתשמור על עצמה. אז נאכל אנחנו שלושתנו. כבר מזמן לא אכלנו ארוחתבוקר ביחד. אני תורם כיצים וקופסת בשר אמריקני, נעשה חיים. כמו כימים הטובים, כשבית-היציקה "כיכר השמש" עוד שיגשג.

הבן: תצטרך לסלוח לי.

הוא מעריך את הסיגריה לכבודתה.

איל: אתה לא רוצה לאכול איתנו קרלי?

הבן: אני הולך לתחנת הרכבת. עובד אחד חלה. אולי דרוש להם ממלא מקום.

איל: עבודה במסילה, כשמש היקדחת, היא לא עיסוק

כשביל הבן שלי.

הבן: זה יותר טוב מלאיכלום.

הבן יוצא. הבת קמה.

הבת: גם אני הולכת, אבא.

איל: גם את. ככה. מותר לשאול את הגברת לאן?

הבת: ללשכתהעבודה. אולי יש להם משהו כשביל.

הבת יוצאת. איל נרגש, מתעטש לתוך מנחתתו.

איל: ילדים טובים, ילדים מצוינים.

מכיוון מרפסת המלון מגיעים כמה צלילי גיטרה.

קולה של קלייר זאחנסיאן: בובי, תביא לי את

הרגל השמאלית שלי.

קולו של רבי-המשרתים: אני לא מוצא אותה.

קולה של קלייר זאחנסיאן: על השידה, מאחורי

פרחיההירושין.

אל איל מגיע הלוקח הראשון (אורח א').

איל: בוקר טוב, הופגאואר.

אורח א': סיגריה.

מערכה שנייה

העיריה (רק מרומזת בשרטוטים כלליים). בעומק הבמה מלון האפוסטל, מבחוץ. חזית מונחת כסגנון ארכיטקטוני יומרני. מרפסת. בקדמת הבמה, מימין, שלט: אלפרד איל, בית-מסחר כללי, ומתחתיו דלפק מזוהם, שמאחוריו נראים מדפים עם טובין ישנים. כאשר נכנס מישורו בדלת המדומה, נשמע צלצול רפה של פעמון. בצד שמאל שלט אחר: משטרה, ומתחתיו שולחן עם מכשיר-טלפון ושני כיסאות. השעה שעת בוקר. רובי טובי נכנסים משמאל, לועסים מסטיק ונושאים זרי פרחים, כמו ללוויה. הם עוברים אל עומק הבמה, לחור המלון. איל מסתכל בהם דרך חלון חנותו. כמו מנקה את הרצפה במברשת, כשהיא כורעת על ברכיה. בנו תוחב סיגריה לפיו.

איל: זרים.

הבן: כל בוקר הם מכיאים אותם מתחנת-הדרכה.

איל: כשביל ארון-הקבורה הריק במלון.

הבן: זה לא מפחיד אף אחד.

איל: העיר צעיד.

הבן מצית את הסיגריה.

איל: אמא יורדת לארוחת הבוקר?

הבת: לא, היא נשארת למעלה. היא עייפה.

איל: יש לכם אמא טובה, ילדים. באמת. אני חייב

קלייר זאחנסיאן: אני כבר שוב מורכבת ושלמה. את שירה'עם הארמני, רובי.

גנינת גיטרה.
קלייר זאחנסיאן: השיר שהיה אהוב על זאחנסיאן. תמיד רצה לשמוע אותו. כל בוקר. הוא היה אדם מיוחד, איל'הכספים הוקן עם צי מיכליות'הנפט שלו ועם אורוות סוסי המירון. ועוד מיליארדים במוזון. רק בשביל זה כבר היה כדאי להתחתן איתו. והוא גם היה מורה דגול ורקדן גדול, בקי כמו שד בכל מיני תחבולות. למדתי ממנו הכול.

נכנסות שתי נשים. הן מגישות לאיל קנקנים למילוי בחלב.

אישה א': חלב. אדון איל.

אישה ב': הנה הקנקן שלי, אדון איל.

איל: בוקר טוב מאד לכן. ליטר חלב לכל אחת מהגברות.

הוא פותח דוד'ש'חלב, ומתכוון לשאוב ממנו חלב ללקוחות.

אישה א': חלב מלא, אדון איל.

אישה ב': שני ליטר-חלב מלא, אדון איל.

איל: חלב מלא.

הוא פותח דוד אחר, שואב ומזוג.

קלייר זאחנסיאן מתבוננת דרך הלורנטה אל הבוקר בחוץ.

קלייר זאחנסיאן: בוקר'שמתי יפה. ערפל קל כרחובות, אוכל כסוף, וממעל שמיים בתכול'סגול, כדיוק כמו שהיה מצעיר הרוזן הולק, השלישי שלי. שרה'החין. הוא היה מתעסק בציור בחופשות.

איל: הרגילות, כן?

אזרח א': לא את אלה, אני רצה את הירוקות.

איל: הירוקות יותר יקרות.

אזרח א': תרשום את זה.

איל: רק בשבילך, הופכאור. ומפני שאנחנו צריכים להיות ערבים זה לזה.

אזרח א': מישורו מנגן שם על גיטרה.

איל: אחד הגנסטרים מכלא סינג'סינג.

מן המלון יוצאים שני הסומים, נושאים חכות

רצוד'דינג נוסף.

השניים: בוקר טוב אלפרד, בוקר טוב.

איל: לכו לעזאזל.

השניים: הולכים לדוג. הולכים לדוג.

הם יוצאים מעד שמאל.

אזרח א': הם הולכים לנחל'גילן

איל: עם החכות של בעלה השביעי.

אזרח א': אומרים שהוא ירד מנכסיו, שהפסיד את

מטערה'טבק שלו.

איל: גם הם שייכים למיליונרית.

אזרח א': ההתנה עם השמיני שלה תהיה אירוע'ענק.

אתמול הם חגגו את האירושין שלהם.

אל המרפסת בעומק הבמה יוצאת קלייר

זאחנסיאן, בחלוק'בוקר. היא מניעה את היד

הימנית ואת רגל שמאל, אפשר אולי ללוח זאת

בכמה עלילי גיטרה בודדים. עלילי גיטרה ילוי

את תמונות'המרפסת האלה באורח דומה קצת

לליווי רצ'יטטיב באופירה, בחתום לתוכן

הדברים הנאמרים - פעם ולסים, פעם קטעי

המנונים וכד'.

קלייר זאחנסיאן: (מעשנת) מחר, יש לזה טעם לא רע.

איל: אבל הפעם טעמה כחשבון. אני חוטא זקן. הופכאור, ומי לא חוטא. חטאתי לה. זו הייתה משוגגעצוויים. אבל כאשר כולם דחו את ההצעה שלה, כל הגילנאים במלון האפוסטל, פה אחד, למרות העובי - זה היה הרגע הכי יפה שלי חיי.

קלייר זאחנסיאן: יסקי, בוכי, נקי.

נכנס אורח ב' כלקוח שני, מדולדל ומרופט, כמו כולם.

אורח ב': בוקר טוב. יהיה חם היום.

אורח א': מזגהאוויר היפה נמשך.

איל: כמה לקוחות, שיש לי הבוקר. כל הזמן לא ראיתי אף נפש חיה כמעט, אבל זה כמה ימים שממש נהררים אליי.

אורח א': אנחנו חומכים כך. כאיל שלנו. כמו סלע. שתי הנשים: (זוללות שוקולדה) כמו סלע. אדון איל, כמו סלע.

אורח ב': אחרי הכול אתה האורח הכי אהוב בעיר.

אורח א': הכי חשוב.

אורח ב': באביב תיבחר לראש עיר.

אורח א': זה בטוח, מאה אחוז.

אורח ב': בדגרי.

איל מושיט ידו למדף.

רב המשרחים מוזג יסקי.
קלייר זאחנסיאן: לך להעיר אתהחדש שלי. אני לא רע.

העיורים שלו היו זורעתיים.
היא מתיישבת כדי עמל.
גם הרזון כולו היה זורעתי.

אישא א': וחמאה, חצי קילו.

אישא ב': ולחם לבן, שתי כיכרות.

איל: קיבלתם כנראה ירושה.

שתי הנשים: כהקפה. נא לרשום.

איל: כולם למען האחד, האחד למען כולם.

אישא א': וחפיסת שוקולדה גדולה.

אישא ב': שתי חפיסות.

איל: לרשום?

אישא א': כן.

אישא ב': את זה נאכל כאן, אדון איל.

אישא א': אצלך הכי נחמד, אדון איל.

הן מתיישבות בחלק האחורי של החנות ואוכלות שוקולדה.

קלייר זאחנסיאן: תן לי סיגר וינסטון. אני רוצה לנסות פעם את הסוג הזה של בעלי, עכשיו שכבר התגרשתי ממנו. מוכי המסכן עם תאוות-הדייג שלו. הוא דאי יושב עכשיו עצוב מאוד ברכבת המהירה לפורטוגל.
המשרת מושיט לה סיגר ומגיש אש.

אורח א': הנה היא יושבת לה שם על המרפסת ומקטרת את הסיגרים שלה.
איל: תמיד מסוגים יקרים שזה ממש פשע.
אורח א': בזכות. שתחבייש לה לנהוג כך מול אוכלוסייה של דלפונים.

של בית העירייה, כמה תרגולות מהסות על המידרכה, ואישם קולות פיטפוט של עקירות-בית המתנות את צרותיהן הפעוטות; ומעבר לגגות מזדקק צריח הכנסייה.

קלייר זאחנסיאן: שבו, הובי, אל חדבר. את הנף אני רואה בעצמי, ומחשבות הן לא הצד החזק שלך.

אזרח ב': עכשיו כבר יושב גם הבעל שם למעלה.

אישא א': (אוכלת שוקולדה) השמיני.

אישא ב': (אוכלת שוקולדה) גבר יפה, שחקן קולנועי. בתי ראתה אותו בסרט על חיי הכפר, שם שיחק בתפקיד של צייד מסיגיגבול.

אישא א': ואני ראיתי אותו בתפקיד הכומר בסרט לפי גרסה גרין.

בעל מס' 8 מנשק לקלייר זאחנסיאן. צללי גיטרה.

אזרח ב': עם כסף אפשר להשיג הכול.

הוא רוקק.

אזרח א': לא אצלנו.

הוא הולם באגרופו על השולחן.

איל: תשעים וחמש ועשרים.

אזרח ב': תרשים.

איל: השבוע אני רושם, באופן יוצא מהכלל, אבל שתשלם לי בראשון, כשתקבל את דמיה-האבטלה.

אזרח ב' הולך אל הדלת.

איל: ק'למסטרק'ר?

אזרח ב' עוצר. איל ניגש אליו.

איל: אני רואה שיש לך נעליים חדשות, צהובות.

אוהבת לתת לכעלים שלי לישון כל כך הרבה.

איל: הנה היי"ש.

אזרח ב': לא את זה.

איל: זה מה שאתה תמיד שותה.

אזרח ב': קוניאק.

איל: אבל זה עולה הון. אף אחד לא יכול להרשות לעצמו לשתות את זה.

אזרח ב': צריך גם ליהנות פעם.

את הבמה חוצה בריצה מהירה נערה עירומה למחצה, ואחריה דולק טוב.

אישא א': (אוכלת שוקולדה) שערוריה, אין שלואיזה מתנהגת.

אישא ב': (אוכלת שוקולדה) והיא הרי מאורשת לגנן הכלונידיני מרחוב לרטולד שווארץ.

איל מוריד את הקוניאק מן המדף.

איל: בבקשה.

אזרח ב': וטבק, בשביל המקטרת.

איל: בסדר.

אזרח ב': תוצרת חרץ.

איל מסכים את החשבון.

אל המרפסת נכנס, בחלוק בוקר, בעל מס' 8, שחקן-קולנוע גבוה, דק-גיונה, שפם אדמוני. ניתן להשתמש באותו שחקן שגילם את תפקיד בעל מס' 7.

בעל מס' 8: זה נפלא, הוקסין ארוחת-הבוקר הראשונה שלנו כונג מאורש. כמו חלום. מרפסת קטנה, איחושת הרוח כאילן, פיכפוף המים כמזרקה

בעל מס' 8: למען השם, הופסיו שמעת?
קלייר זאחנסיאן: זה הפנתר השחור. הוא מזורק צת.

בעל מס' 8: (מתפלל) פנתר שחור?
קלייר זאחנסיאן: מהפחה של מארקש. שיי הוא מתרצץ בחדר השני. חתול גדול ומרעע עם עיניים רישפות. אני מאוד אוהבת אותו.

אל השולחן משמאל מחזישב השוטר. הוא שותה בירה. דיבורו אטני ושקול. מאחור מגיע איל.

קלייר זאחנסיאן: אתה יכול להתחיל להגיש, בובי.

השוטר: מה רצונך, איל? נא לשבת.
איל ממשיך לעמוד על עומדו.

השוטר: אתה רועד.
איל: אני דורש שתעצרו את קלייר זאחנסיאן.

השוטר מפטם את מקטרתו ומצית בה אש, בניחותא.

השוטר: מחר, מאוד מוזר.

רב המשפחה מגיש את ארוחת הבוקר, מביא את הדואר.

איל: אני דורש זאת כראש העיר המיועד.
השוטר: (בושף עבניעשון) הבהירות לא התקיימו עדיין.

איל: עליכם לעצור את הגברת על המקום.
השוטר: כלומר, אתה רוצה להגיש קבילה נגד הגברת. אם היא תיעצר בעקבות זאת או לא, על כך כבר

אזרח ב': אז מה?
איל מסתכל ברגלי אזרח א'.

איל: גם אתה, הופכאואר, גם לך יש נעליים חדשות.
הוא מסתכל בנשים, ניגש אליהן, לאט, אחוז חלחלה.

איל: גם לכן. נעליים צהובות חדשות. נעליים צהובות חדשות.

אזרח א': אנלא יודע מה כל כך מיוחד כאן.

אזרח ב': הלוא אי אפשר להסתובב לעולם ועד באותו זוג יושן של נעליים.

איל: נעליים חדשות. איך הייתה לכם האפשרות לקנות נעליים חדשות?

הנשים: קנינו אותן בהקפה, מר איל, קנינו בהקפה. איל: קנייתם בהקפה. גם אצלי אתם קונים בהקפה. טבק יותר משובח, חלב יותר טוב, קוניאק. איך זה שפתאום מוכרים לכם בחנויות בהקפה?

אזרח ב': הרי גם אתה נוהג לכו בהקפה.

איל: ממה תשלמו?

שתיקה. הוא מתחיל לזרוק טובין שונים על הקונוחת. כולם נמלטים.

איל: ממה תשלמו? ממה תשלמו? ממה? ממה?
הוא יוצא בריצה, אחורה.

בעל מס' 8: מהומה בעיירה.

קלייר זאחנסיאן: הייכפר.

בעל מס' 8: נדמה לי שכחנת שם קורה משהו.

קלייר זאחנסיאן: כוודאי מתוככים על מחיר הבשר.

אקורד חזק במיוחד של גיטרה. בעל מס' 8 ניחר ממקומו בבהלה.

אליה ברצינות, מפני שאז הגברת מטורפת. מוכן? איל: ההצעה מסכנת אותי, אדוני המפקח, בין אם הגברת מטורפת ובין אם לאו. כך אומר ההיגיון. השוטר: כך לא אומר ההיגיון. הצעה בלבד עוד לא יכולה לסכן אותך, רק ביצוע ההצעה יכול לסכן אותך. תראה לי ניסיון ממשי לבצע את ההצעה. למשל איזה אדם שכיוון אליך רובה, ומיד אחוש לעזרתך. אבל הרי דווקא את ההצעה הזאת איש לא רוצה לקבל ולבצע. להפך. ההכרזה הזאת במלון האפוסטל הייתה מאוד מרשימה. קבל נא את איחוליי, אם גם כאיחור.

הוא שותה מהבירה.

איל: אני לא כל כך בטוח, אדוני המפקח.

השוטר: לא כל כך בטוח?

איל: הלקוחות שלי קונים חלב יותר טוב, לחם יותר

טוב, סיגריות יותר טובות.

השוטר: אז אתה צריך לשמוח העסקים שלך

משתפרים.

הוא שותה מהבירה.

קלייר זאחנסיאן: כוכי, תקנה בשבילי מניות של דופון.

איל: הלמסברגר קנה אצלי קוניאק. כבר שנה שהוא לא משתכר פרוטה ומתקיים מהמרק של בית

החליט המשרה. האם היא עברה איזו עבירה?

איל: היא בסיתה את אנשי העיר להמית אותה.

השוטר: אז עכשיו אני צריך פשוט לעצור את הגברת. הוא מחוג לעצמו עוד בירה.

קלייר זאחנסיאן: הדואר. אייך כותב. גם נהרו. הם שולחים איחולים.

איל: זו חובתך.

השוטר: מוזר. מאוד מוזר.

הוא שותה מהבירה.

איל: אין לך דבר מוכן מאליו יותר מזה.

השוטר: איל הכיני, העניין בכלל לא מובן מאליו.

הבה נבחן את המקרה בצורה מפורטת. הגברת

הציעה לעיר גילן, שאותך, תמורת מיליארד - אתה

יודע מה אני מתכוון. זה נכון, הייתי במקום בשעת

מעשה. אבל זה עוד לא מהווה עילה למשטרה

לפעול נגד גברת זאחנסיאן. אחרי הכול אני חייבים

לציית לחוק.

איל: הסתה לרצח.

השוטר: תקשיב, איל. זו יכולה להיות הסתה לרצח,

רק אם הכריון ברצינות על ההצעה לרצח אותך. זה

הרי ברור.

איל: זו גם דעתי.

הוא שותה לא יכולה להיאמר

השוטר: בסדר.

הוא מחזיר את השופרת למקומה.

איל: הלכות שלי, ממה הם ישלמו?

השוטר: זה לא מעניין את המשטרה.

הוא קם ונוטל את הרובה ממסעד הכיסא.

איל: אבל אותי זה מעניין. כי אני המהיר, הם ישלמו בי.

השוטר: איש לא מאיים עליך.

הוא מתחיל לטעון את הרובה.

איל: העיר צוברת חובות. עם החובות עולה רמת החיים. עם עליית רמת החיים עולה הצורך להמית אותי. וכך די לה לגברת לשבת על המרפסת שלה, לשתות קפה, לעשן סיגרים, ולחכות. רק לחכות.

השוטר: אתה מדמיין דברים.

איל: כולכם מחכים.

הוא דופק על השולחן.

השוטר: שתית יותר מדי יי"ש.

הוא מטפל ברובה.

השוטר: ככה, עכשיו הוא טעון. אתה יכול להירגע. המשטרה כאן, כדי לדאוג לכיבוד החוק ולקיום הסדר, וכדי להגן על האזרח. היא יודעת מה חובתה. ואם יתעורר החשד הקל ביותר לאיום, במקום כלשהו ומצד כלשהו, תתערב המשטרה מיד, מר איל. אתה יכול לסמוך עלינו.

איל: (בלחש) איך זה שיש לך שרובה בפה, מפקח?

השוטר: מה יש לך נגד נעליים חדשות? גם לי יש נעליים חדשות.

הוא מראה את רגליו.

איל: גם לך.

השוטר: אתה רואה?

איל: צהובות. ואתה שותה בירה של פילון.

השוטר: היא טעימה מאוד.

איל: תמיד נהגת לשתות בירה מקומית.

השוטר: והיא הייתה מגעילה.

בשמעת נגינת רדיו.

איל: אתה שומע?

השוטר: מה?

איל: מוסיקה.

השוטר: "האלמנה העליזה".

איל: זה רדיו.

השוטר: אצל האנהולצ'ר כאן. היה צריך לסגור את

החלון.

הוא רושם משהו בפנקסו הקטן.

איל: איך השיג האנהולצ'ר רדיו?

השוטר: זה העסק שלו.

איל: ואתה, מפקח, כמה תשלם עבור הכירה היקרה

ועבור הנעליים החדשות?

השוטר: זה העסק שלי.

מכשיר הטלפון שעל השולחן - מצלצל. השוטר

כשולחן בבית העירייה. מגיע ראש העיר. הוא מניח על השולחן אקדח, ומתיישב. משמאל נכנס איל. על הקיר תלויה תכנית בנייה.

איל: עליי לדבר איתך, אדוני ראש העיר.

ראש העיר: בבקשה לשבת.

איל: כנבר אל גבר. כירוש מקומך המיועד.

ראש העיר: בבקשה.

איל עומד עדיין, מביט באקדח.

ראש העיר: הפנתר של גברת זאחנסיאן כרת. הוא מתרעץ עכשיו ככנסייה הגדולה. אז כדאי להיות חמוש.

איל: רדאי.

ראש העיר: גייסתי את כל הגברים נרשאי הנשק. את הילדים מעכבים כינתיים בכית הספר.

איל: (בחדשנות) נקטת באמצעים די חריפים.

ראש העיר: מדובר בציד חית'טרף.

איל: רדאי.

ראש העיר: גייסתי את כל הגברים נרשאי הנשק. את הילדים מעכבים כינתיים בכית הספר.

איל: (בחדשנות) נקטת באמצעים די חריפים.

ראש העיר: מדובר בציד חית'טרף.

איל: רדאי.

ראש העיר: גייסתי את כל הגברים נרשאי הנשק. את הילדים מעכבים כינתיים בכית הספר.

איל: (בחדשנות) נקטת באמצעים די חריפים.

ראש העיר: מדובר בציד חית'טרף.

איל: רדאי.

ראש העיר: גייסתי את כל הגברים נרשאי הנשק. את הילדים מעכבים כינתיים בכית הספר.

איל: (בחדשנות) נקטת באמצעים די חריפים.

ראש העיר: מדובר בציד חית'טרף.

איל: רדאי.

ראש העיר: גייסתי את כל הגברים נרשאי הנשק. את הילדים מעכבים כינתיים בכית הספר.

איל: (בחדשנות) נקטת באמצעים די חריפים.

ראש העיר: מדובר בציד חית'טרף.

איל: רדאי.

ראש העיר: גייסתי את כל הגברים נרשאי הנשק. את הילדים מעכבים כינתיים בכית הספר.

איל: (בחדשנות) נקטת באמצעים די חריפים.

ראש העיר: מדובר בציד חית'טרף.

איל: רדאי.

ראש העיר: גייסתי את כל הגברים נרשאי הנשק. את הילדים מעכבים כינתיים בכית הספר.

השוטר: אין לי זמן להתווכח על ההיות שלך. אדוני. אני חייב ללכת. המיליונרית התמהונת איבדה את הכלכל שללה. הפנתר השחור כרת, ואני חייב לצוד אותה.

הוא יוצא מאחור.

איל: אותי אתם צדים, אותי.

הוא יוצא מאחור.

קלייר זאחנסיאן קוראת מכתב.

קלייר זאחנסיאן: הוא מגיע, האופמאי. הבעל החמישי שלי, הכי יפה מכלם. הוא מתכנן לי ככל פעם את שמלחת הכללות. רובי, תננו לי מינואט.

מנגינת מינואט, על גיטרה.

בעל מס' 8: אבל הלא החמישי שלך היה כירוג.

קלייר זאחנסיאן: השישי היה כירוג.

היא פותחת עוד מכתב.

קלייר זאחנסיאן: מבעל ה"וסטרן ריילויז'."

בעל מס' 8: (משתאה) על זה עוד לא שמעת?

קלייר זאחנסיאן: הרביעי שלי. הוא ירד מנכסיו.

המניות שלך שייכות לי. פיתיתי אותו בארמון באקניגהם.

בעל מס' 8: הלא זה קרה עם לורד ישמעאל.

קלייר זאחנסיאן: נכון. נכון. אתה צודק. רובי.

לגמרי שכחתי אותה. עם הארמון שלו בירוקשייר. אז זה השני שלי שכותב. אותו היכרתי בקהיר.

החשקנו מוחת לספינקס. זה היה ערב מאוד מרשים.

בצד ימין שינוי תפאורה. ממעל יורד השלט "בית העירייה". אורח ג' נכנס, מוציא את קופת החנות, מניח קצת את הדלפק, אשר ישמש עכשיו

ראש העיר: נכון. תצרת הארץ.

איל: יותר זולות.

ראש העיר: חריפות מדי.

איל: אני רואה שיש לך עניבה חדשה.

ראש העיר: משי.

איל: וגם נעליים קניות, מה?

ראש העיר: הזמנתי זוג בקאלברשטאט, מעצין, מניין לך?

איל: בגלל זה כאיתי אליך.

ראש העיר: מה קרה לך? אתה נראה חיוור. אתה חולה אולי?

איל: אני מפחד.

ראש העיר: מפחד?

איל: רמת־החיים עולה.

ראש העיר: זה חדש בשבילי. אבל הייתי שמח אילו זה היה כך.

איל: אני דורש שהשלטונות יגנו עליי.

ראש העיר: אני ממה צריך להגן עליך?

איל: אדוני ראש העיר יודע יפה ממה.

ראש העיר: אתה חושד במישהו?

איל: על ראשי הוכרז פרס של מיליארד.

ראש העיר: תפנה למטשרה.

איל: כבר הייתי במטשרה.

ראש העיר: זה דאז הרגיע אותך.

איל: בפיו של מפקח המשטרה מנצצת שנייה חדשה.

ראש העיר: אתה שוכח שאתה בגילן, עיר בעלת

מסורת הומנית. גיתה כילה כאן לילה, בראהמס

חיבר כאן רביעיה. הערכים האלה מחייבים.

משמאל נכנס אדם הנושא מכונת־כתבים. (אורח

ג')

האיש: מכונת הכתיבה החדשה, אדוני ראש העיר.

רמינגטון.

האיש ירצא מימין.

ראש העיר: לא מגיע לנו יחס כזה של כפיו־טובה.

אם אתה לא מסוגל לתת אמון בקהילה שלנו, אז צר

לי עליך. לא ציפיתי לעמדה כה ניהיליסטית מצדך.

אחרי הכול אני היים במדינת־חוק.

איל: אז תעצרו את הגברת.

ראש העיר: מותר. מאוד מותר.

איל: כך אמר גם השוטר.

ראש העיר: אם לומר את האמת, התנהגותה של

הגברת אינה כל כך בלתי־מובנת. אחרי הכול באמת

הידחת שני אנשים לעדות שקר, והבאת נערה

לעברי פי פחת.

איל: פי הפחת הזה פירושו בכל אופן כמה מיליארדים,

אדוני ראש העיר.

שותיקה.

ראש העיר: הבד בדבר בכנות.

איל: זה בדיוק מה שאני מבקש.

ראש העיר: כמו גבר אל גבר, כפי שירשתי. אין לך

הוכחות המוסרית לתבוע את מעצרה של הגברת, וגם

אינך בא עיר בחשבון כמועמד לראשות העיר. צר לי

לומר זאת.

איל: זה רשמיי.

ראש העיר: כשם המפלגות.

איל: אני מבין.

הוא סר לאיטו אל החלון משמאל, מפנה לראש

העיר את הגב, ובוהה החוצה.

ראש העיר: אני אמנם דוחים את הצעתה של הגברת.

אך אין זאת אומרת שאנו מתייחסים בסלחנות לפשע

הוא מצביע על תכנית־הבנייה.
 ראש העיר: אסור כבר להתוות תכניות?
 איל: התכניות שלכם כבר מבוססות על מות?
 ראש העיר: הבנין, אילו לא הייתה לי זכות, כראש העיר, להאמין בעתיד טוב יותר מבלי לחשוב על פשע, כי אז הייתי מתפטר ממשתי. בעניין זה אתה יכול להירגע.
 איל: אתם כבר דנתם אותי למיתה.
 ראש העיר: מר איל!
 איל: התכנית הזאת היא ההוכחה! זאת היא ההוכחה!
 קלייר זאחנסיאן: אונאסיס מגיע. הנסיד והנסיכה. אגה.
 בעל מס' 8: עלי?
 קלייר זאחנסיאן: כל התבררה של הירוויירה.
 בעל מס' 8: גם עיתונאים?
 קלייר זאחנסיאן: מכל העולם. העיתונות תמיד נוכחת בכל התנונה שלי. היא זקוקה לי, ואני זקוקה לה.
 היא פותחת עוד מכתב.
 קלייר זאחנסיאן: מהריון הולק.
 בעל מס' 8: הופסי, האם את כאמת מוכרחה לקרוא עכשיו את המכתבים של הבעלים הקודמים שלך? זו ארוחת־הבוקר הראשונה שלנו ביחד.
 קלייר זאחנסיאן: אני חייבת לפקח עליהם מרחוק.
 בעל מס' 8: (כבאב) הרי גם לי יש בעיות.
 הוא קם ובוהה אל העיירה הנשקפת לו מן החלון.
 קלייר זאחנסיאן: מה קרה, האם הפורשָה שלך לא בסדר?
 בעל מס' 8: עיירה כזאת משרה עליי דיכאון. טוב,

שהוביל לאותה הצעה. מן המועמד לראשות העיר נדרשות תכונות אופי ומוסר, ששוב אינך יכול לטעון להן. בכך הלא חייב אתה להודות. אך מוכן מאליו שאנו ממשיכים להגות לך ידידות והוקרה כמקודם. משמאל חוצים רובי זוטובי שוב את הבמה כשהם נושאים זרס. הם נבלעים בפתח המלון.
 ראש העיר: מוטב שנפסיק לדבר על זה. גם כיקשתי מ"קול העם", שלא יפרסמו שום דבר על העניין. איל נפנת הצידה.
 איל: כבר מקשטים את ארון הקבורה שלי, אדוני ראש העיר! בשבילי השתיקה מסוכנת מדי.
 ראש העיר: אבל איך זה, איל הכיבני צריך היית להודות לנו על שאנו פורשים מסך של שיכחה על כל הפרשה המגעילה.
 איל: אם אדבר, עוד יש לי סיכוי להניצל.
 ראש העיר: זה כבר עובר כל גבול. מי מאיים עליך, לדעתך?
 איל: אחד מכיניכם.
 ראש העיר קם על רגליו.
 ראש העיר: במי אתה חושד? רק נקוב בשמו, ואני אבדוק את העניין, בלי פניות.
 איל: אני חושד בכל אחד מכם.
 ראש העיר: בשם העיר אני מוחה בכל תוקף נגד העלילה הזאת.
 איל: אף אחד לא רוצה להמית אותי, אבל כל אחד מקווה שמישהו יעשה את זה, וכך גם יעשה את זה מישהו יום אחד.
 ראש העיר: אתה רואה חזיונות שווא.
 איל: אני רואה תכנית על הקיר. זה בית־העירייה החדש?

הכומר: אין להתיירא מבני־האדם, אלא רק מן האלוהים. אין לחשוש ממות־הגוף, אלא רק ממות־הנשמה. השמש, הואל נא לכפתר לי את הגלימה מאחור.
לד כל קירות הבמה מסביב נראים פתאים אנשי־גילן, מחילה השוטר, אחר־כך ראש העיר, ארבעת האזרחים, הציר, המורה. כולם מתהלכים אנה ואנה, מתבוננים על כל סביבותיהם. הרובים מוכנים בידיהם.

איל: מדובר בחיים שלי.

הכומר: בחיי־הנצח שלך.

איל: רמת־החיים עולה.

הכומר: זה חזיון־שורא יליד מצפונך.

איל: האנשים עליזים, הנערות הצעירות מתקשטות, הבחורים לובשים כותניות בשל־גוונים. העיר מתכוננת לחגג את הרצח שלי, ואני מת מפחד.

הכומר: זה דווקא חיובי, מה שעובר עליך.

איל: זה גיהינום.

הכומר: הגיהינום שוכן בקיריך. אתה מבוגר ממני, ואתה חושב שאהה מכיר את בני האדם, אך למעשה כל אחד מכיר רק את עצמו. מכיוון שבגדת בנערה

היא בגלל כסף, אתה מאמין שגם האנשים כאן יבגדו בך עכשיו בעבור בצע כסף. אתה מקיש מעצמך על האחרים. זה טבעי. הסיבה לפחדנו נעצה בלבנו, נעוצה בחטא שלנו. אם תכיר בכך, תוכל להתגבר על מקור הסבל שלך, תרכוש לעצמך את הכוח להתגבר.

איל: משפחת זימטהופר רכשה מכונת־כתיסה.

הכומר: זה לא צריך להעסיק אותך.

איל: בהקפה.

שבת־החור
נכון שבת־החור, מרשרש, הציפורים מציירות, ובמזיקה מפכים המים הרישית. אבל את כל זה הם כבר עשו גם לפני חצי שעה. ושום דבר אחר לא קורה כאן, לא לטבע ולא לאנשים. הכול שרוי בשלווה עמוקה ללא דאגות. שובע, נוחיות. אין גדולה, אין טרגדיה. הסרה לי כאן האווירה של תקופה השובה.

משמאל נכנס הכומר, ועל זרועו תלוי רובה. הוא פורש מפה לבנה עם צלב שחור על השולחן שאליו ישב לפניכן השוטר, ומשעין את הרובה אל קיר המלון. השמש עוזר לו ללבוש את הגלימה. אפולולית.

הכומר: היכנס, איל, אל חדרת־שמיטת־הקדרשה. איל נכנס משמאל.

הכומר: כאן חשוך, אבל קריר.

איל: לא הייתי רוצה להפריע לך, אדוני הכומר.

הכומר: בית־האלוהים פתוח לפני כל אחד ואחד. הוא מבחין שמבטו של איל נעוץ ברובה.

הכומר: אל תתפלא על כלי־הנשק. הפנתר השחור של גב' זאחנסיאן משוטט בשטח. זה עתה התרועץ כאן בין הקורות התומכות את הגג, ועכשיו הוא באספ־של־פרס.

איל: אני מבקש עזרה.

הכומר: למה?

איל: אני מפחד.

הכומר: מפחד? ממי?

איל: מהאנשים.

הכומר: אתה מפחד שהאנשים ימיתו אותך, איל?

איל: הם רודפים אותי כאילו הייתי חיית־בר.

רבי-המשרתים: נכון, גברתי הנעלה.
קלייר זאחנסיאן: למה?
רבי-המשרתים: הפנתר ברח.
קלייר זאחנסיאן: פגעו בוג
רבי-המשרתים: הוא שוכב מת לפני החנות של איל.
קלייר זאחנסיאן: חבל על החיה, רובי, את מרש-
האכל.

נשמע מרשיאבל מנוגן על גיטרה. המרפסת
נעלמת. צלצל יחיד של פעמון. הבמה כמו
במערכה הראשונה. תחנת-הרכבת. רק לוח
הזמנים על הקיר הוא חדש ולא קריע, ובאחד
המקומות מידבקת כרוז גדולה עם שמש צהובה
וכהקת, ועליה הכתובת: סע דרומה. על אותו
קיר עוד כרוז לאמור: בקרו בפסטיבל החיאתרון
הדתי באוקרצ'מרגאו. ברקע נראים כמה עגורנים
בין הבתים וגם כמה גנות חדשים. שאון רועם של
רכבת מהירה חולפת. לפני בית-הנחיתות עומד
מנהל התחנה ומצדיע. מעומק הבמה מגיח איל,
ובידו מזוודה קטנה. הוא מסתכל סביבו. לאט
לאט וכמו במקרה - מגיעים מכל הצדדים אנשי
גילן אלה ואחרים. איל מהסס, נעמד.

ראש העיר: שלום, איל.

כולם: שלום! שלום!

איל: (בהיסוס) שלום.

המורה: לאן זה עם המזוודה?

כולם: לאן זה?

איל: לתחנת הרכבת.

ראש העיר: אז אנחנו נלווה אותך.

כולם: אנחנו נלווה אותך! אנחנו נלווה אותך!

כל הזמן מופיעים גילנאים נוספים.

הכומר: מה שצריך להעסיק אותך זה חייהנצה של
נשמתך.

איל: השטוקרים קנו טלוויזיה.

הכומר: התפלל. שמש, את העניבה.

הכומר: כחן את מצפונך. חזור כתשובה, שאם לא כן
השמש קושר לו את עניבת-הכמרים.

יצית העולם כך את הפחד שוב ושוב. זו הדרך

היחידה. אין לזו דרך אחרת.

שחיקה. האנשים עם הרובים נעלמים. בירכתי

הבמה - צללים. פעמון הכבאים מתחיל לצלצל.

הכומר: עכשיו עליי למלא את חובתיי, איל. עליי

להטביל הניקו. את התנ"ך, שמש. את סידורי

התפילה. את ספר-המזמורים. התניוק מתחיל לבכות.

צריך לדאוג לבטחוננו, להעביר אל תחת קרן-האור

היחידה המאירה את עולמנו.

פעמון שני מתחיל לצלצל.

איל: מה זה, פעמון שני?

הכומר: נכון, הצליל יוצא מן הכלל. מלא רחוק. חיובי,

רק חיובי.

איל: (צועק פתאום) גם אתה, הכומר! גם אתה!

הכומר מטיל עצמו אל איל ואוחז בו בחוזקה.

הכומר: כרחו אנחנו חלשים. נוצרים כעובדי אלילים.

ברח, הפעמון מצלצל בקול גדול בגילן, פעמון

הבגידה. ברח, אל תעמיד אותנו בניסיון, אל

תשתהה.

נשמעת שתי יריות. איל צנח ארצה. הכומר

משחופף על ידו.

הכומר: כרחו ברחו!

קלייר זאחנסיאן: נוכי, יורים שם.

ראש העיר: פקיד הדואר הוא חבר כמועצת העיר.

המורה: אדם הגון.

כולם: אדם הגון אדם הגון

איל: הנה, כריזה: "סע דרומה".

המורה: נו אז מה?

איל: "בקרדפסטיבל התיאטרון הדתי באובר-אמרגאן".

המורה: אז מה?

איל: ולכולכם יש מכנסיים חדשים.

אזרח א': אז מה?

איל: אתם נעשים כל הזמן יותר עשירים. יותר

אמידים!

כולם: אז מה?

צלצול יחיד של פעמון.

המורה: אתה רואה הרי כמה אוהבים אותך.

ראש העיר: כל העיר באה ללזות אותך.

כולם: כל העיר? כל העיר?

איל: לא הזמנתי אתכם הנה.

אזרח ב': אסור כבר לכוא להיפרד ממך?

ראש העיר: כידידים ותיקים.

כולם: ידידים ותיקים! ידידים ותיקים!

שאן-רכבת. מנהל התחנה נוטל את הדגל הירוק.

משמאל מופיע פקח, כאילו קפץ ויורד זה עתה

מהרכבת.

הפקח: (בצעקה מתמשכת) גילון!

ראש העיר: זו הרכבת שלך.

כולם: הרכבת שלך! הרכבת שלך!

ראש העיר: נו, איל, אני מאחל לך דרך צלחה.

כולם: דרך צלחה! דרך צלחה!

הרופא: וחיים נעימים!

כולם: חיים טובים ונעימים!

איל: אין כל צורך. לא כדאי שתטרחו.

ראש העיר: אתה נוסע, איל?

איל: אני נוסע.

השוטר: לאן?

איל: לא יודע. לקאברשטאט, ומשם - הלאה.

המורה: ככה. משם הלאה.

איל: לאוסטרליה - הכי טוב. איכשהו כבר אשיג את

הכסף.

הוא ממשיך לצעוד בכיוון בית-הנתיבות.

כולם: לאוסטרליה! לאוסטרליה!

ראש העיר: אבל למה?

איל: (נבוך) אחרי הכול אי אפשר לחיות תמיד באותו

מקום. כל השנים.

הוא מתחיל לרוץ, מגיע לתחנת-הרכבת. האחרים

הולכים אחריו בניחותא, מקיפים אותו:

ראש העיר: להגר לאוסטרליה, זה הרי מגוחך.

הרופא: בשבילך זה גם מסוכן יותר.

המורה: אחרי הכול היגר גם אחד הסריסים הקטנים

לאוסטרליה.

השוטר: כאן אתה הכי בטוח.

כולם: הכי בטוח, הכי בטוח.

איל מביט סביבו בפחד, כמו חיה נרדפת.

איל: (חרש) כתבתי למפקח הראשי בקאפיגן.

השוטר: נו?

איל: לא קיבלתי תשובה.

המורה: ההשקפות שלך כלתי מובנות.

ראש העיר: אף אחד לא רצה להרוג אותך.

כולם: אף אחד, אף אחד.

איל: הדואר בכלל לא שלח את המכתב שלי.

העציר: לא ייתכן.

איל: (חרש) אחד מכם יעצור בעדי, כאשר אתחיל לעלות לרכבת.

כולם: (בהדגשה) אף אחד! אף אחד!

איל: אני בטוח כזה.

השוטר: מהר, שלא תאחר.

המורה: עלה כבר לרכבת, חביבי.

איל: אני בטוח! אחד מכם יעצור בעדי! אחד יעצור בעדי!

מנהל התחנה: היכון לנסיעה!

הוא שורק ומרים את הדגל הירוק, הפקת מתכונן

לקפוץ ולעלות לרכבת, ואיל, המוקף על ידי

אורחי גילן, מתמוטט ומליט את פניו בידי.

השוטר: אתה רואה! היא נסעה לך לפני האף!

כולם עוזבים את איל השפוף, השבור, הם הולכים

לאיטם אל עומק הבמה ונעלמים.

איל: אני אברז!

הגילנאים מתגוררים סביב איל.

ראש העיר: הגיע הזמן. עלה עכשיו, בשם אלוהים, לרכבת לקאלברשטאט.

השוטר: והצלחה רבה באוסטרליה.

כולם: הצלחה רבה, הצלחה רבה.

איל עומד בלי נוע, נועץ מבטו בבני עירו.

איל: (חרש) למה באתם הנה כולכם?

השוטר: מה עוד אתה רוצה?

מנהל התחנה: לעלות לרכבת!

איל: למה אתם מקיפים אותי?

ראש העיר: אנחנו בכלל לא מקיפים אותך.

איל: פנו דרך.

המורה: הרי פנינו דרך.

כולם: פנינו דרך פנינו דרך!

איל: אחד מכם יעצור בעדי.

השוטר: שטויות. אתה רק צריך לעלות לרכבת, ותראה שאלה שטויות.

איל: לכו מכאן!

איש אינו זז. אחדים עומדים וידהם בכיסים.

ראש העיר: אני לא יודע מה אתה רוצה. אתה יכול לנסוע. עלה לרכבת.

איל: לכו מכאן.

המורה: הפחד שלך ממש מגוחך.

איל צונח למצב של ברדעה.

איל: למה אתם עומדים כל כך קרוב אליי?

השוטר: האיש השתגע.

איל: אתם רוצים לעצור בעדי.

ראש העיר: עלה כבר לרכבת!

כולם: עלה כבר! עלה כבר!

שחיקה.

הוא יושב. הרופא עומד.
קלייר זאחנסיאן: חס כאן, מחניק. אבל אני אוהבת
את האסס הזה, את ריח החציר, התבן, רשמני
העגלות. זכרונות. כל הכלים האלה, הקלשון,
הכרכרה, ועגלת-החציר השבורה - כל אלה כבר היו
כאן כשהייתי נערה.

המורה: מקום רוויי זכרונות, מעורר למהשכחות.
הוא מקנח את הזיעה.

קלייר זאחנסיאן: הכומר נשא דרשה מרוממת-נפש.
המורה: מכוססת על "אל הקורניתיים א'", פרק י"ג.
קלייר זאחנסיאן: ואתה, אדוני המורה, כיצעת את
חלקך כהלכה עם המקהלה המעורבת. זה היה מאוד
יפה וחגיגי.

המורה: מתוך אורטוריה של כאן. אני עוד מסיחורר
מהחתונה. כל החברה הגבוהה הייתה שם, אנשי
עולם הכספים, עולם הקילגוע.

קלייר זאחנסיאן: כל העולמות האלה כבר הסתלקו
להם אל עיר הבירה, בקאדילקים שלהם. אל משתה
הכלולות.

המורה: גברתי הנעלה, אנחנו לא רוצים לגזול יותר
מזי מומנך. בעלך בודאי כבר חסר-כסילות.

קלייר זאחנסיאן: הוכיז שלחתי אותו בחזרה
לניין-לשטייג, בפורשה שלו.

הרופא: לגיילגשטייג?

קלייר זאחנסיאן: עוכייהדין שלי כבר הגישו את
הביעתי לגט.

המורה: אבל גברתי הנעלה, מה עם האורחים שבאו
לחתונה?

קלייר זאחנסיאן: הם כבר גיילים, אלה אפילו לא
הנישואין הכי קצרים שלי. עם לורד ישמעאל זה

מערכה שלישית

האסס-שליפטרס. משמאל יושבת קלייר זאחנסיאן
באפריזונה ללא נייע, בשמלת-כלולות לבנה, בהינזמה
וכו'. בקצה השמאלי - סולם, והלאה ממנו מאחור -
עגלת-חציר, כרכרה ישנה, תבן. באמצע - חבית קטנה.
ממעל משתלשלים מנורות, שקים מעופשים, וקורי
עכביש ענקיים. מעומק הבמה יוצא רביה-משרתים.

רביה-משרתים: הרופא והמורה.

קלייר זאחנסיאן: שייכנסו.

הרופא והמורה מופיעים, מגששים דרכם באפלה,

מוצאים לבסוף את המיליארדית וקדים לה

קידה. בגדי שניהם עכשיו נאים ומהוגנים,

בסגנון בורגני, הדורים למדי.

השניים: גברת נכבדה.

קלייר זאחנסיאן מתבוננת בהם דרך הלורנטה.

קלייר זאחנסיאן: אתם מכוסים אבק, רבותי.

השניים מנערים את האבק מבגדיהם.

המורה: סליחה. נאלצנו לטפס מעל לכרכרה ישנה.

קלייר זאחנסיאן: כאיתי להתבודד באסס-שליפטרס.

אני זקוקה למנוחה. החתונה ככסיית גילן התישה

אותי. אני כבר לא צעירות. אתם יכולים לשבת על

החבית.

המורה: תודה רבה.

נמשך עוד פחות. מה מביא אתכם אליי?

המורה: אנחנו באים כעניין של מר איל.

קלייר זאחנסיאן: אה, האם הוא מת?

המורה: גברתי הנעלה! אנו נאמנים, אחרי הכול,

לעקרונות המערכיים שלנו.

קלייר זאחנסיאן: אז מה רצונכם?

המורה: למרבה הצער רכשו להם אנשי גילן כל מיני דברים.

הרופא: די הרכה דברים.

השניים מקנחים את הדיעה.

קלייר זאחנסיאן: אתם שקועים בחוכמות?

המורה: שקועים עמוק.

קלייר זאחנסיאן: למרות העקרונות?

המורה: אנחנו רק בשר ודם.

הרופא: נעכשיו עלינו לפירע את החוכמות.

קלייר זאחנסיאן: אתם יודעים מה יה יש לעשות.

המורה: (באומץ) גברת זאחנסיאן, הבה נדבר גלויות.

נמי לעצמך שאת כמצב עגום כשלו. זה עשרים שנה

שאני שותל בקהילה המרששת הזאת את הזרעים

הרכים של המקצועות ההומניים, וזה עשרים שנה

שרופא-העיר מתרועע במרצדס הנושבה שלו בין

החולים הסובלים משחפת ומרככת. לשם מה כל

הסבל וההקרבה שלנו למען הכסף לאור דיוקא.

השכר שלנו הוא מינימלי. לי הצעה משרת-הזרואה

בתיכון של קאלברשטאט, וסירבתי; והרופא דחה

הצעה ללמד כאוניברסיטת אָרְלִינגֶן. מדוע בגלל

אהבה טהורה לבני עירנו? אם נטען כך, תהיה זו

הגומה. לא, אנחנו נשארו על משמרתנו כל השנים

הארוכות האלה, ואיתנו כל העיירה, מפני שיש

תקווה, התקווה שגדולתה הקודמת של גילן תשוב

ותתחדש, שינצלו מחדש את האפשרויות הטמונות

באדמתנו בשפע כה רב. מתחת לבקעת פיקנריד

אזור נפט, ומתחת ליער קונרד - מחצבים. אין אנו

עניים, גברתי, רק נשכחנו מלך. אנו זקוקים

להלואות, לאמוץ, להזמנות - כדי שישוכו לשגשג

אצלנו גם הכלכלה וגם התרבות. יש לגילן מה

להציע: את כיתה-הציקה "כיכר השמש".

הרופא: את בוקמן.

המורה: את מפעלי וגנר. את רק צריכה לקנות אותם

ולהחיות אותם, וגילן תשוב ותפרח כמאן. תשקיעי

מאה מיליון תוך תכנון קפדני ותזכי לרווח יפה,

במקום לבזבז מיליארד שלם סתם כך!

קלייר זאחנסיאן: אין דבר, עוד יישארו לי שני

מיליארדים.

המורה: אם לא תפעלי כך, אז לשווא היכינו כל ימינו.

אנו לא מבקשים נדבה, אנו מציעים לך עסק.

קלייר זאחנסיאן: נכון, זה היה יכול להיות עסק לא

רע.

המורה: גברתי הנעלה! ידעתי שלא תאכזבי אותנו.

קלייר זאחנסיאן: אלא שזה לא יכול להתבצע. לא

אוכל לקנות את כיתה-הציקה, כי הוא כבר שייך לי.

המורה: לך?

הרופא: ובוקמן?

המורה: מפעלי וגנר?

קלייר זאחנסיאן: גם הם שלי. בתיה-חורשת, בקעת

פיקנריד, האספסל-פטרס, העיירה, כל רחוב, כל

בית. שלחתי סוכנים לקנות את כל הזבל הזה ולשחק

את העסקים. התקווה שהגיתם הייתה שיגעון.

ציפייתכם העקשניות היו חסרת-טעם, ההקרבה

שלכם הייתה שטות, וכל החיים שלכם היו כזב

רוצים להשתתף בריקוד. אדם ישר הוא רק זה שמשלם. ואני משלמת. גילן תמורת רצה, שיגשוג תמורת גוויה. קדימה, אתם השניים.

שני הבריונים נושאים אותה אל עומק הבמה. הרופא: אלוהים, מה נעשה?

המורה: את מה שמורה לנו המצפון, דוקטור ניסלן. בקדמת הבמה משמאל נראית עכשיו תנווה של איל. שלט חדש. דלפק חדש ונוצץ. קופה חדשה. סחורה יקרה. כאשר נכנס מישוה בדלת המדומה, נשמע צלצול מרשים של פעמון. מאחורי הדלפק עומדת גברת איל. משמאל נכנס אורח א' כקצב מצליח, עם כמה כתמיד על סינורו החדש.

אורח א': איזה טקס, ממש חגיגה. כל גילן הייתה בכיכר הכנסייה כדי לצפות בטקס.

גב' איל: קללה ליה ראווה לאושר כזה אחרי כל הצרות שעברו עליה.

אורח א': שתקניות קולנוע בתור שושבינות. עם הזה כזה.

גב' איל: זאת האופנה היום. אורח א': ועיתונאים. הם יכולו גם הנה.

גב' איל: אנחנו אנשים פשוטים, מר הופכאואר. אצלנו אין להם מה להפיש.

אורח א': הם מראיינים את כולם. סיגריות, בבקשה. גב' איל: הירוקות?

אורח א': קנט. וגם אספירין. חגגנו כל הלילה אצל השטוקרים.

גב' איל: לרשום? אורח א': לרשום. גב' איל: איך העסק?

הסרת העלית. שתיקה.

הרופא: זה נורא. קלייר זאחנסיאן: היה אז חורף כשעובתי את העירייה הזאת, כחליפה דקה עם צווארון מלחים.

ושתי צמות גינציות. הייתי כחודשיהריון אחרונים. האנשים בדרך הסתכלו אחריי וצחקו. ישבתי ברכבת המהירה להמבורג רועדת כולי. אבל שעה שקמוי האס-שליפטס נעלמו מאחורי פרחיהכפור על חלון הרכבת, החלטתי שעוד אחזור פעם. עכשיו כאיתי, עכשיו אני המתנה את התנאים, אני המנהלת את העסק. (קוראת בקול) רובי וטובי, חוזרים למלון.

בעל מס' 9 כבר מגיע עם הספרים שלו ועם כתבי היד.

שני הבריונים נכנסים מעומק הבמה, ומרימים את האפריון.

המורה: גברת זאחנסיאן, את אישה אוהבת, שאהבתה נפגעה. את חוכעת צדק מוחלט. את נראית לי כמו אחת מגיבורות העולם העתיק, כמו איזו מדיאה. אנו מכינים אותך היטב. דווקא משום שאנו מכינים אותך, יש לנו האומץ לדרוש ממך יותר מזה: עזבי את מחשבותיהנך המשחיתות. אל תדחפי אותנו למעשים קיצוניים. עזרי לאנשים עניים, חלשים אך ישרים - להגיע לקיום מעט יותר מכובד; התעלי לרגשות אנושיים נאצלים!

קלייר זאחנסיאן: רגשות אנושיים נאצלים הם עניין למיליוברים רגילים. עם כוח פיננסי כמו שלי ניתן לשנות את סדרי העולם. העולם הפך אותי לזונה, ואני אהפוך אותו לכתיבושת. מי שלא יכול לשלם, חייב להציע, אם הוא רוצה להשתתף בריקוד. אתם

עולים לדירה שלכם?
 גב' איל: כן, זאת הכניסה היחידה. לא נח. אבל
 כאביב נעשה שיפוצים.
 אורח א': אז אני אשתול את עצמי פה, מה שבטוח
 בטוח.
 אורח א' הולך לקצה הימני ומחייב שם,
 וזועזועי שלובות לו על חזהו, ראוע, כמו זקף.
 נכנס המורה.
 המורה: איל?
 אורח א': למעלה.
 המורה: אמנם זה לא כל כך מתאים לי, בדרך כלל,
 אבל אני זקוק למשקה חריף.
 גב' איל: יפה מצדך שבאת אלינו, אדוני המורה.
 קיבלנו שטיינבך'ג' חדש, רצעה לנסות?
 המורה: (עומד אצל הדלפק) כוסית קטנה.
 גב' איל: גם לך, מר הופכאואר?
 אורח א': לא, תודה. אני עוד חייב להגיע לקאפיגן
 בפולסקוואגן שלי - לקנות עגלים.
 גב' איל מוזגת.
 גב' איל: איל, אתה רועד, אדוני המורה.
 המורה: אני שותה יותר מדי בזמן האחרון.
 גב' איל: עוד כוסית אחת לא חזיקי.
 המורה: הוא מתהלך שם.
 הוא מטה אחן כלפי מעלה.
 גב' איל: כל הזמן, אָה ראה.
 משמאל נכנס הצעיר, נושא תמונה חחת זרועו.
 הוא לבוש בחליפת-קורדווי, מטפחת צבעונית
 לצווארו ועל ראשו כומתת שחורה.
 הצעיר: זהירות. שני עיתונאים שאלו אותי על התנות
 הזאת.

אורח א': לא רע.
 גב' איל: גם אצלי אין מה להתאונן.
 אורח א': אני כבר מעסיק עובדים.
 גב' איל: גם אני אתחיל מהראשון.
 העלמה לואיזה עוברת כלבוש הדור מאד.
 אורח א': איך שזאת מתלבשת. היא כנראה חולמת
 חלומות, חושבת דאי שנהדרג את איל.
 גב' איל: חסרת-בושה, זאת.
 אורח א': איפה הוא כעצם? כבר מזמן לא ראיתי אותה.
 גב' איל: למעלה.
 אורח א' מצית לעצמו סיגריה, מטה און כלפי
 מעלה.
 אורח א': צעדים.
 גב' איל: הוא כל הזמן מתהלך כך בחדר. כבר כמה
 ימים.
 אורח א': יסורי-מצפון. זה נורא מה שהוא עשה
 לגברת זאחנסיאן.
 גב' איל: גם אני סובלת מזה.
 אורח א': להמיט אסון על נערה צעירה. גועל נפש.
 (בנעימה החלטית) גברת איל, אני מקווה שבעלך לא
 יפטפט, כשיבואו העיתונאים.
 גב' איל: לא, לא.
 אורח א': עם אופי כמו שלך.
 גב' איל: לא קל לי, מר הופכאואר.
 אורח א': אם הוא רוצה להשוף את קלרה, לספר
 שקרים שהיא ציוותה על מותו או משהו כזה, בעוד
 שזה הרי היה רק ביטוי לסבל הגדול שלך - אז נהיה
 חייבים להתערב. לא בגלל המילוארד. (הוא רוקק)
 אלא בגלל הכעס בציבור. אלהים הידע שהוא כבר
 גרם מספיק סבל לגברת זאחנסיאן הנחמדה. מכאן

אזרח א': לזה כבר דאגתי.

הגילנאים קמים ועומדים כולם בצד ימין. המורה

גמר כבר מחצית מבקבוק המשקה, ונשאר עומד

ליד הדלפק. שני עיתונאים נכנסים. בידיהם

מצלמות.

עיתונאי א': שלום לכם וערב טוב.

הגילנאים: שלום.

עיתונאי א': שאלה ראשונה: איך אתם מרגישים,

כללית?

אזרח א': (נבור) מוכן שאנחנו שמחים על הביקור של

גברת זאחנסיאן.

הצייר: נרגשים.

אזרח ב': גאים.

עיתונאי א': גאים.

עיתונאי ב': שאלה מספר שתיים - לגברת שמאחורי

הדלפק, אומרים שאותך העדיפו על פני קלייר

זאחנסיאן.

דממה. הגילנאים נראים מבוהלים.

גב' איל: מי אומר את זה?

שתיקה.

שני העיתונאים רושמים דברים

בפנקסיהם, באדישות.

עיתונאי א': שני הדודים הקטנים השמנמנים של

גברת זאחנסיאן.

דממה.

גב' איל: (בהיסוס) מה סיפרו לכם שני הדודים

אזרח א': זה השדר.

הצייר: העמדות פנים שאינני יודע.

אזרח א': עשית בחוכמה.

הצייר: זה בשבילך, גברת איל. היישר מכנה הציירים.

לח עדיין.

הוא מראה את התמונה. המורה מוזג לעצמו עוד

כוסית.

גב' איל: הו, זה בעלי.

הצייר: האמנות מתחילה לפרוח בגילן. מה?

גב' איל: זה מאוד דומה לו.

הצייר: זה שמן. מחזיק לעולם ועד.

גב' איל: הייתי יכולה לתלות את התמונה בחדר

השינה. מעל למיטה. אלפרד מזדקן, אף פעם אין

לדעת מה יקרה. וטוב שיש מזכרת.

בחוץ עוברות שתי הנשים מן המערכה השנייה. הן

לבושות בהידור ומתנוונות בטובין שבחלך

הראווה המדומה.

אזרח א': הנשים האלה הולכות להן לקולנוע החדש

כאמצע היום. הן מתנהגות ממש כאילו היינו

רצחנים!

גב' איל: זה עולה הרכה?

הצייר: חמש מאות.

גב' איל: אין לי אפשרות לשלם עכשיו.

הצייר: אין דבר. אני אחכה, גברת איל, אחכה כרצון.

המורה: הצעדים האלה. כל הזמזומים

עיתונאי א': לא מכיא את האנשר בא'.
עיתונאי ב': זו אמת, שכומנו נוטים לשכוח אותה.
משמאל נכנס הנך לבוש באפודת זמש.

גבי איל: הכן שלנו, קרל.

עיתונאי א': כחור בארז.

עיתונאי ב': האם הוא יודע על היחסים -

גבי איל: במשפחה שלנו אין סודות. אנחנו תמיד

אומרים: מה שהאל יודע, צריכים לדעת גם הילדים

שלנו.

לחנות נכנסת הבת, בחליפת טניס, ומחבט טניס

בידה.

גבי איל: כתנו אוטיליה.

עיתונאי ב': מקסימה.

המורה אחר אומץ.

המורה: אנשי גילן. אני המורה הזקן שלכם. עמדי

לי פה כשקט, שתיתי את השטיינהגר שלי ושתקתי.

אבל עכשיו אני רוצה לשאת דברים, ולספר על

ביקור הגברת הזקנה בגילן.

הוא מטפס ועולה על החבית, שעוד נשארה

במקום מתמונת האסם.

אזרח א': הוא השתגע, או מה?

אזרח ב': שיפסיקו

המורה: אנשי גילן! אני רוצה לספר את האמת, גם אם

נישאר עניים לנצח!

גבי איל: אתה שיכור, אדוני המורה. אתה יכול

להתבייש לך!

המורה: להתבייש? את צריכה להתבייש, אישה

שמתכוננת לבעוד כבעלה!

הבן: כלום את פיר?

אזרח א': להוריד אותו!

כמעט התחתנו לפני למעלה מארבעים שנה. זה
נכון?
שתיקה.

גבי איל: נכון.

עיתונאי ב': האם מר איל כבית?

גבי איל: הוא כקאלברשטאט.

כולם: בקאלברשטאט.

עיתונאי א': אנחנו יכולים לתאר לעצמנו את הרומן.

מר איל וקלייר זאחנסיאן גדלו יחד, היו אולי

שכנים. הם הולכים יחד לבית הספר, הנשיקות

הראשונות. כמו אח ואחות, עד שמר איל עושה

היכרות איתך, גברתי היקרה, את החדשה.

המעניינת, המעוררת תשוקה.

גבי איל: תשוקה. כך בדיוק זה קרה, כמו שאתה

מספר.

עיתונאי א': היה לך שכל, גבי איל. קלייר זאחנסיאן

מכילה, מוותרת בשקט, באצילות, ואתם מתחתנים...

גבי איל: מתוך אהבה.

הגילנאים: (בהקלה) מתוך אהבה.

עיתונאי א': מתוך אהבה.

מימין באים שני הסריסים, ורובי מולכים באחון.

השניים: (מינבבים) יותר לא נספר שום דבר, יותר לא

נספר שום דבר.

הם מובילים לעומק הבמה, מקום שם מחכה להם

טובי עם שוט.

עיתונאי ב': כעלך, איל, האם היא לא לפעמים, אני

מחבון, זה הרי רק טבעי, אם הוא מתחרט לפעמים.

גבי איל: העושר בעי' עניד לא מכיא את האושר בא'.

איל: שב.

המורה: (הוא התפכח) לשבת. הרגש האנושי צריך לשבת. בבקשה - אם גם אתה מתכחש לאמת.

הוא יורד מהחבית ומתיישב, כשהתמונה תלויה עדיין על צווארו.

איל: אני מבקש סליחה. האיש שיכור.

עיתונאי ב': מר איל?

איל: מה רצונכם?

עיתונאי א': אנו שמחים מאוד שהצלחנו בכל זאת לפגוש אותך. דרושים לנו כמה תצלומים שלך.

מותר?

הוא מסתכל סביבו.

עיתונאי א': מצרכי מזון, כליכית, מוצרי ברזל - יש לי נצלם אותך כשאתה מוכר גרזן.

איל: (מהסס) גרזן?

עיתונאי א': לקצב. רק תמונה טבעית עושה רושם.

תן לי רגע את בליהרצח הזה. חלקוה שלך לוקח את הגרזן, שוקל אותו בידו, מעמיד פנים כחוכך בדעתו.

ראתה מתכוף אליו מעבר לדלפק, ומדבר על לבו.

אנא.

הוא מסדר אותם בתנוחה המתאימה.

עיתונאי א': תשתדלו להיות טבעיים, רכותי, תהיו נינוחים.

העיתונאים מעלמים.

עיתונאי א': יפה, יפה מאוד.

עיתונאי ב': תשים את היד על כתף רעייתך, אם מותר לבקש, הבן משמאלכם והבת מימין. עכשיו, בבקשה, אני רוצה לראות אתכם קורנים, קורנים מאושר.

קורנים, קורנים, שבערצצו, בלב, קורנים ועליונים.

עיתונאי ב': יופי, הייתם קורנים כאופן יוצא מן הכלל.

אזרח ב': ההוצה איתו

המורה: הפורענות הולכת וקרבנה

הבת: (מתחננת) אדוני המורה.

המורה: את מאכזבת אותי, בתי. את היית צריכה לדבר, ועכשיו צריך לעשות זאת במקומך המורה

הזקן שלך. עכשיו הוא צריך להרים קולו כרעם המתגלגל!

הצייר חובט עם התמונה על ראש המורה.

התמונה נקרעת, ומסגרתה נשארת תלויה על צוואר המורה.

הצייר: הנה לך! אתה עוד תגמול ממני את כל ההזמנות!

המורה: אני מוחה! אני פונה לדעת הקהל בעולם! דברים זוויעתיים עומדים להתרחש בגילן!

אנשי גילן מתנפלים עליו, אבל ברגע זה נכנס מימן איל, בבגד יושן ומחופט.

איל: מה קורה כאן כחנות שלי?

הגילנאים עוזבים את המורה ולוטשים עיניהם מבהלות אל איל. דממת מוות.

איל: לשם מה אתה עומד על החבית, אדוני המורה?

המורה מכיט באיל כמי שרווח לו, וכולו קורן מאושר.

המורה: לספר את האמת. אני מספר לאדונים מהעיתונות את האמת. כמו אחד ממלאכיי עליז אני מספר להם, בקול רם ומצלצל. (הוא מתנודד) כי אני הומניסט, ידיד של יוון העתיקה, מעריץ של אפלטון.

איל: שתוק.

המורה: הא?

איל: רד.

איל: אבל הרגש האנושי -

הוא נפנה לצאת.
 איל: הגרן, הופכאור.
 אורח א' מהסס, ואחר כך מושיט לו את הגרן.
 דממה בחנות. המורה יושב על החבית.
 המורה: אני מבקש סליחה. טעמתי כמה כוסיות שטינהגר, שתיים או שלוש, אני חושב.
 איל: זה בסדר.
 בני משפחתו של איל יוצאים מימין.
 המורה: רציתי לעזר לך. אבל הם לא נתנו לי, וגם אתה לא רצית בזה. (הוא משתחרר מהתמונה) הו, איל, איזה מין בני אדם אנחנו המיליארד הוא שורף את לבויתנו. אתה חייב להתעשת ולהיאבק על הייך, ליצור קשר עם העיתונות. אסור לך לאבד זמן.
 איל: אני לא מתכוון להיאבק יותר.
 המורה: (בתמונה) תגיד לי, דעתך השתבשה לגמרי מרוב פחד, או מה?
 איל: הכנתי שאין לי עוד זכות להיאבק.
 המורה: אין לך זכות? מול הזקנה הארורה הזאת, הזונה הזאת שמחליפה בעלים במצח נחושה לנגד עינינו, וקונה את נשמותינו בשביל האוסף שלה.
 איל: אחרי הכול אני הוא האשם בזה.
 המורה: האשם?
 איל: אני עשיתי את קלרה למה שהיא, ואת עצמי עשיתי למה שאני - חנווני מזוהם. מה אני יכול לעשות, המורה? להעמיד פנים של חף מפשע? הכול מעשה ידני - הסריסים, רביהמשרתים, אורן, הקבורה, המיליארד. אני לא יכול עוד לעזור לעצמי, וגם לא לכם.
 הוא נוטל את התמונה הקרועה ומחבונן בה.
 איל: הדיוקן שלי.

מן הצד השמאלי של קדמת הבמה מופיעים בדיעה כמה צלמים, ועוברים על פני החנות. הם רצים בצד שמאל לכיוון עומק הבמה. אחד מהם צועק לתוך החנות.
 הצלם: לאחנסיאן יש בעל חדש. הם מטילים עכשיו כיס קונבר.
 עיתונאי א': חדש!
 עיתונאי ב': זה מתאים לתמונתשער ב"לייף".
 שני העיתונאים עוזבים את החנות ברצה. שתיקה. אורח א' אוחז עדיין בגרן.
 אורח א': (בהקלה) היה לנו מזל.
 הצייר: אתה מוכרח לסלוח לי, המורה. אם אנחנו עוד רוצים לסדר את העניין ככי טוב, אז אסור לעיתונות לדעת עליו. תפסתי.
 הוא יוצא. אורח ב' נלווה אליו, אבל עוד משתהה רגע לפני איל.
 אורח ב': זה היה חכם, מאוד חכם, שלא דוברת כל מיני שטויות. בין כך וכין כך לא היו מאמינים מלה לנבל כמור.
 הוא יוצא.
 אורח א': עכשיו נופיע בשבועונים המצויירים, איל.
 איל: כן.
 אורח א': נהיה מפורסמים.
 איל: אפשר להגיד.
 אורח א': תן לי קוללה.
 איל: בבקשה.
 אורח א': תרשום.
 איל: כמובן.
 אורח א': אם להגיד את האמת, אז מה שאתה עשית לקלרה יכול לעשות רק מגול.

איל: הכול חדש. כמה שהכול נראה אצלנו עכשיו חדיש, נקי, מעורר תיאבון. תמיד חלמתי על חנות

כזאת.

הוא מוציא את מחבטיהטניס מיד בתו.

איל: את משחקת טניס?

הבת: לקחתי כמה שיעורים.

איל: בבוקר השכם, נכון? במקום ללכת ללשכת העבודה.

הבת: כל החברות שלי משחקות טניס.

איל: ראיתי אותך, קרל, מחלון החדר שלי - יושב שתיקה.

במכונית.

הבן: זו רק אופל-אולמפיה. אלה לא כל כך יקרות.

איל: מתי למדת נהיגה?

שתיקה.

איל: במקום לחפש עבודה בתחנת-הרכבת, בשמש היוקדת?

הבן: לפעמים.

הבן נכון, מוציא החוצה, מימין, את החבית שעליה ישב לפניכן המורה השתן.

איל: היפשתי את החליפה הטובה שלי, ופתאום ראיתי בארון מעיל פרווה.

גב' איל: לקחתי אותו רק לניסיון.

שתיקה.

גב' איל: כולם ערשים חובות, פורדי, ורק אתה מתנהג באופן היסטרי. הפחד שלך פשוט מגוחך, הלוואי בירר שהעניין יסחרר בשלום, ומראשך לא תיפול אפילו שיערה אחת ארצה. קללה'לה לא חלך עד הסוף. אני מכירה אותה, יש לה לב טוב.

הבת: כהחלט, אבא.

המורה: אשתך רצתה לתלות את התמונה בחדר השינה. מעל למיטה.

איל: קודם יכול לצייר אותה שנית.

הוא מניח את התמונה על הדלפק. המורה קם בדיעמל על רגליו, מתנודד.

המורה: כבר התפכחתי עכשיו, פתאום.

הוא ניגש, כושל, אל איל.

המורה: אתה צודק. לחלוטין. אתה אשם בכל. ועכשיו אני רוצה להגיד לך משהו, אלפריד איל, משהו עקרוני.

הוא נשאר עומד זקוף מאוד לפני איל, ורק מתנודד עוד מעט מאוד.

המורה: הם יהרגו אותך. אני יודע זאת - מן ההתחלה. וגם אתה יודע כבר מומן. גם אם כגילן אף אחד לא רוצה להודות באמת. הניסיון גדול מדי והדחקות נוראה מדי. אבל אני יודע עוד משהו. גם אני אשתתף בזה. אני חש שלאט-לאט אני נהפך לרצח.

אמוצתי באנשיות שבאדם היא חסרת-אונים. ומכיוון שאני יודע זאת, נעשיתי שתיין. אני פוחד, איל, כמו שפחדת אתה. אני עדיין מבין כי גם אלינו תבוא פעם גברת זקנה, ויום אחד, וכי גם לנו יקרה מה שקורה לך. אבל עוד מעט, אולי בעוד שעות ספורות, כבר לא אדע ולא אבין זאת. עוד בקבוק שטיינהגר.

איל מעמיד לפניו בקבוק. המורה מהסס, ואחר-כך נוטל את הבקבוק בהחלטיות.

המורה: תרשום לי.

הוא יוצא באיטיות.

בני המשפחה חודרים. איל מסתכל סביבו בחנות כחולם.

איל: ייתכן.

ראש העיר: אך ייתכן שיעשו שגיאה.

איל: כמובן.

ראש העיר: (בוהירות) במקרה כזה, איל, האם היית מקבל על עצמך את פסק הדין? כי גם העיתונות תהיה נוכחת.

איל: העיתונות?
ראש העיר: גם אנשי הרדיו, הטלוויזיה ויומן השבוע. מצב עדין, לא רק בשבילך, גם בשבילנו, אתה יכול להאמין לי. כל כך התפרסמו בתור עיר-הולדתה של הגברת, וכמקום שבו התקיימה חתונתה האחרונה, שהם רוצים לכתוב ולדווח על המוסדות הדמר קרטיים שלנו.

איל: מתעסק בקופה.

איל: אחם מפרסמים ברכים את ההצעה של הגברת?

ראש העיר: לא באופן ישיר; רק מי שכסוד העניינים יבין מה משמעות ההליכים.

איל: שמדובר בחיים שלי.

שתיקה.

ראש העיר: כבר סיפרתי לעיתונאים ש - ייתכן - כי גברת זאחנסיאן תרים תרומה נכבדה, וכי אתה, איל, תיווכת בעניין התרומה הזאת. כידיד הנעורים שלה.

כמובן כבר ידוע עכשיו ברכים שאתה היית ידיד הנעורים שלה. פירוש הדבר, שכלפי חוץ אתה נקי עכשיו, יקרה מה שיקרה.

איל: יפה מצדך.

ראש העיר: אם להגיד את האמת, עשיתי את זה לא למענך, אלא למען משפחתך הטובה, ההגונה.

איל: תפסתי.

ראש העיר: אתה חייב להודות שאנחנו משחקים

הבן: זה הלא צריך להיות ברור לך.

שתיקה.

איל: (לאט) אפשר כבר לסגור. קרל, יש לי חשק לנסוע קצת במכונית שלך. רק הפעם. במכונית שלנו.

הבן: (בפקפוקימה) כאמת מתחשק לך?

איל: התלבשו יפה. ניסע ביחד.

גב' איל: (בפקפוקימה) שגם אני אסע איתכם? איל'א חושבת שכדאי.

איל: למה לא? תלכשי את מעיל הפרוזה שלך, תוכלי לחנוך אותו כהזדמנות הזאת. אני אסכם כינתיים את הקופה.

האישה והבת יוצאות מימין, הבן - משמאל. איל טורח על הקופה. משמאל נכנס ראש העיר, עם רובה.

ראש העיר: ערב טוב, איל. אל תפריע לעצמך. רק קפצתי אליך לרגע.

איל: בבקשה, בבקשה.

שתיקה.

ראש העיר: הבאתי רובה.

איל: תודה.

ראש העיר: הוא טעון.

איל: אין לי צורך בו.

ראש העיר משעין את הרובה אל הדלפק.

ראש העיר: הערב אנן מקיימים אספת-עם. במלון האפוסטל. באולם ההצגות.

איל: אני אהיה שם.

ראש העיר: כולם יהיו שם. על הפרק העניין שלך. אנחנו בלחץ מסוים.

איל: גם אני מרגיש כך.

ראש העיר: ההצעה תידחה.

איל: מצבכם דיוקא די טוב.

ראש העיר: איל!

איל: אדוני ראש העיר! אתם צוברים חובות, ועם כל גיהינום. ראיתי איך אתם צוברים חובות, ועם כל עלייה ברמת-החיים הכללית הרגשתי איך זוחל המוות ומתקרב אליי. אילו חסכתם לי את הפחד הזה, את האימה החשכה הזאת, אז הכול היה מתרחש אחרת, היינו יכולים לדבר אחרת זה עם זה, ואני הייתי לוקח את הרובה. למענכם. אבל כשראיתי מה אתם עושים, הסתגרתי בבית והתגברתי על הפחד. לבדי, זה היה קשה, אבל עכשיו זה כנע.

אין כבר דרך חזרה. עכשיו אתם מוכרחים לשבת למשפט עליי. אני אציית לפסק דינם, ויהיה מה שיהיה. עבורי יהיה זה הצדק. מה שזה יהיה עבורכם - אינני יודע, יהי רצון שתהיו שלמים עם פסק הדין שלכם. אתם יכולים להרוג אותי, אני לא מתאונן, לא מוחה, לא מתנגד; אבל לא אוכל לפעול במקומכם.

ראש העיר: שבו ונטול את הרובה.

ראש העיר: חבל. אתה מחמיץ את ההזדמנות לטהר את עצמך, להפוך לפחות חלקית - לאדם ישר. אבל את זה כמובן אי אפשר לדרוש ממך.

איל: אש, אדוני ראש העיר.

הוא מצית לו את הסיגרטה. ראש העיר יוצא.

אשת-איל נכנסת במעיל פרווה, ועימה הבת בשמלה אדומה.

איל: את נראית מאוד הדורה, מתילדה.

גבי איל: זו פרווה משובחת.

איל: את נראית כמו גברת מהחברה הגבוהה.

משחק הוגן. עד עכשיו שתקת. טוב. אבל, האם תמשיך כשתיקתך? אם אתה מתכוון לדבר, נצטרך לגמור את העניין כלי אספה.

איל: אני מבין.

ראש העיר: נו?

איל: אני שמח לשמוע איום גלוי.

ראש העיר: אני לא מאיים עליך, אתה הוא שמאיים עלינו. אם אתה מתכוון לדבר, אז אנחנו חייבים לפעול לפני כן.

איל: אני אשתוק.

ראש העיר: בכל מקרה? איך שלא תיפול ההחלטה?

איל: אני אציית לה.

ראש העיר: יפה.

שתיקה.

ראש העיר: אני שמח, איל, שאחיה מקבל על עצמך את דין הקהילה. עדיין יש בר ניצוץ של הגיונות. אבל האם לא היה טוב יותר, אילו לא היינו חייבים כלל לכנס את בית-הדין הזה של הקהילה?

איל: מה אתה רוצה להגיד כזה?

ראש העיר: קודם אמרת, שאין לך צורך ברובה. אולי יש לך עכשיו בכל זאת צורך בו.

שתיקה.

ראש העיר: אז היינו יכולים להגיד לגברת ששפטנו אותך, וגם כך היינו מקבלים את חספך. זה עלה לי כמה לילות ללא שינה להגיע להצעה הזאת, אתה יכול להאמין לי. זו כעצם החובה שלך - לשים קץ לחיך, להסיק בעצמך את המסקנות כאדם ישר והגון, אתה לא סבור כך? ולו רק מתוך נאמנות לכלל, מתוך אהבה לעירך. הלא אתה רואה את הדחקות הנוראה, את הדלות, את הילדים הרעבים...

הוא צופר.
 גב' איל: איזה כלירכב משונה!
 הבן: מהפירמה קסרשימיט. כל מתלמד חייב לקנות אחת.
 הבת: ק'ט טריפל.
 גב' איל: אוטיליה לומדת צרפתית ואנגלית למתקדמים.
 איל: זה בהחלט יועיל לה. הנה כיתה יעקב "כוכב השמש". כבר מזמן לא הייתי פה.
 הבן: אומרים שירחיבו אותו.
 איל: אתה צריך להרים את הקול, אם אתה גוהג במהירות כזאת.
 הבן: (מרים את הקול) אומרים שירחיבו אותו. זה שוקר כמוכן. הוא משיג את כולם בכואיק שלו.
 הבת: נעשה גביר.
 איל: סע עכשיו דרך בקעת פיקנירד. נעבור על יד הקצה, דרך שדרת עציה צפופה, ונקף את ארמון הצייד של הנסיך האסו. הרבה עננים בשמיים, מטפסים זה על זה, כמו בקיץ. איזו ארץ יפה, באור המדחמים. יש לי הרגשה כאילו אני רואה אותה היום כפעם הראשונה.
 הבת: אורורה כמו אצל שטיפר.
 איל: כמו אצל מי?
 גב' איל: אוטיליה לומדת גם ספרות.
 איל: זה יוסיף לה הרבה.
 הבן: הנה הופכאואר כפולסקוואגן שלו, חוזר מקאפיגן.
 הבת: עם העגלים.
 גב' איל: קרל גוהג בביטחון. איך שהוא חותך עכשיו בסיבוב, ממש מצוין. איתו אין מה לפחד.
 הבן: הילוך ראשון. יש כאן עלייה.

גב' איל: זה קצת יקר.
 איל: השמלה שלך יפה, אוטיליה. אבל קצת נועזת. את לא חושבת?
 הבת: איי, באמת, אבא. אם כך היית צריך לראות את שמלת הנשף שלי.
 החנות נעלמה. הבן מגיע במכוניתו.
 איל: מכונית יפה. כל החיים שלי אני מתייגע כדי להסוך קצת כסף, להגיע לחיים מעט יותר נוחים, למכונית כזאת למשל, ועכשיו, שהגענו עד כאן, הייתי רוצה לדעת איך ההרגשה באוטו כזה. את תשבי אתי מאחור, מתלידה, ואוטיליה תשב על יד קרל.
 הם נכנסים למכונית.
 הבן: אני יכול לנסוע במהירות של מאה ועשרים.
 איל: אל תמהר כל כך. אני רוצה לראות את הסביבה, את העיר שבה חייתי כמעט שבעים שנה. הרחובות הישנים נקיים, הרבה כבר שופץ. עשן אפור מיתמר מעל לארובות, ועל אדני החלונות - פרחי גרניום, המניות, ורדים בגנים ליד שעריגיחה, בכל מקום צחוק של ילדים וזוגות נאהבים. הכניין החדש הזה, בכיכר בראהמס, מודרני מאוד.
 גב' איל: את זה בונים בעלי הקפטריה.
 הבת: הנה הרופא במרדס החדשה שלו.
 איל: המישור והגבעות מאחוריו כמו מופזים היום. והצללים שאנחנו צוללים לתוכם, כל כך עמוקים, ואחר כך - שוב האור. העגורנים של מפעלייוגנר והארובות של בוקמן נראים לי כמו ענקים באופק.
 הבן: עומדים להפעיל אותם בקרוב.
 איל: מה?
 הבן: (בקול רם יותר) עומדים להפעיל אותם בקרוב.

השלכת כמו ערמות של זהב.
הוא מדשדש בחור עלי השלכת.
הבן: נחכה לך על יד גשר גילן.
איל: אין צורך, אני אלך דרך היער העירה. לאספה.
גב' איל: אז אנחנו ניסע לקאלברשטאט, פריד, ונראה
איזה סרט.
הבת: סו לך, נדי.
גב' איל: להתראות! להתראות!
המכונת נעלמת לאט, נוסעת אחורה. בני
המשפחה מנפנפים לאיל בידיהם מן החלונות.
איל מסתכל אחריהם. הוא מתיישב על ספסל
העץ, הניצב בצד שמאל.

איושת הרוח. מימין באים רובי וטובי עם
האפריון, שבו יושבת קלייר זאחנסיאן, לבושה
כרגיל. רובי נושא על גבו גיטרה. ליד האפריון
פוסע בעל מס' 9, שהוא בעל פרס נובל, גבוה,
דקגורה, שיער ושפם מאפירים. (אותו יכול לגלם
אותו השחקן שגילם את הבעלים הקודמים).
אחריהם צועד רביבת-משרתים.
קלייר זאחנסיאן: זה יער קונרד. רובי וטובי, עיצרו
כאן.
קלייר זאחנסיאן יורדת מהאפריון, מתבוננת
ביער דרך הלורנטה, מלטפת את גבו של אורח א'.
קלייר זאחנסיאן: חיפשויות על הגזע. העץ הזה
הולך למות. (היא מבחינה באיל) אלפרדו נחמד
לפגוש אותך! אני מבקרת ביער שלי היום.
איל: מה, גם יער-קונרד שייר לך?
קלייר זאחנסיאן: כן, גם הוא. מותר לשבת על ידך?
איל: בבקשה. כרגע נפרדתי מהמשפחה. הם נוסעים

איל: בעלייה הזאת הייתי תמיד מתנשם כהוגן. מתי
שהלכתי כאן ברגל.
גב' איל: אני שמחה שלקחתי את מעיל הפרווה.
נעשה קריר.
איל: תעית בדרך. מכאן הרי נוסעים לביינבראך. צריך
לחזור ולפנות שמאלה ליער קונרד.
המכונת נוסעת לעומק הבמה. נבגסים ארבעת
האזרחים עם ספסל-העץ. הם מסמלים עצים.
עכשיו הם לבושים בפראקים.
אורח א': רשוב אבו עצי אשור ואשור.
אורח ב': קוקיה ונקר. איליה הרדה.
אורח ג': אווירית קדומים, שמאז ומעולם את תהילתה
שרי.
אורח ד': עתה צופר-מכונות אותה מפריעים.
הבן צופר.
הבן: הנה שוכ איליה. אפילו לא בורחת מהכביש,
הבהמה הזאת.
אורח ג' יורד בדילוג מהכביש.
הבת: הן מלאות אמון. כי כבר לא צדים אותן בלי
רשות.
איל: עצור כאן, מתחת לעצים האלה.
הבן: בבקשה.
גב' איל: מה אתה מתכוון לעשות כאן?
איל: ללכת דרך היער. (הוא יוצא מהמכונת) בגילן
מצלילים הפעמונים. מכאן זה נשמע יותר יפה.
הערב שלפני יום המנוחה.
הבן: ארבעה פעמונים. עכשיו שומעים סוף סוף צלצול
ראוי לשמו.
איל: הכול צהוב. עכשיו הסתיו באמת כבר הגיע. עלי-

אהיה עוד זקוקה. בובי, סיגריה "רומיאו ויוליה".
רביהמשרתים מגיח מעומק הבמה, ומגיש לה
נרתיק של סיגריות.

קלייר זאחנסיאן: רוצה אחת, אלפרד?

איל: תודה.

קלייר זאחנסיאן: קח. בובי, תן לו אש.
הם מעשנים.

איל: יש לזה ריח נעים.

קלייר זאחנסיאן: כיער הזה היינו לא פעם מעשנים,
אתה זוכר? סיגריות שקנית אצל מתילדה'לה, או

גנבת.

אזרח א' מקיש עם מפתח על מקטרת.

קלייר זאחנסיאן: הנה שוב הנקר.

אזרח ד': קוקו! קוקו!

איל: והקוקיה.

קלייר זאחנסיאן: שרובי יבגן לך משחור על הגיטרה?

איל: בבקשה.

קלייר זאחנסיאן: הוא פורט יפה על הגיטרה, הריצח
המשוחרר הזה. אני זקוקה לזה כרגעים של הגות.

לא סוכלת פטיפונים, וגם לא רדיו.

איל: "הגדרה צועד בעמקי".

קלייר זאחנסיאן: השיר החביב עליך. לימדת אותי
לבגן את זה.

שחקנה. הם מעשנים. קריאות הקוקיה וכו'.
רשרוש העצים ברוח. רובי מנגן את הבלדה.

איל: נולד לך, בלומר לך ולי, תינוק?

קלייר זאחנסיאן: ודאי.

איל: כן או בת?

קלייר זאחנסיאן: בת.

איל: ואיך קראת לה?

לקולנוע. קרל קנה מכונת.

קלייר זאחנסיאן: התקדמות.

היא מתעייבת ליד איל, בצד ימין.

איל: אוטיליה לומדת בחוג לספרות. וגם בחוגים

לצרפתית ולאנגלית.

קלייר זאחנסיאן: אתה רואה, הם בכל זאת קיבלו
אי-אלה אידיאליים. בוא זוכי, תעשה הכרה. זה בעלי

החדש. בעל פרס נובל.

איל: נעים מאוד.

קלייר זאחנסיאן: הוא מרשים במיוחד כשהוא לא
חושב. זוכי, תפסיק רגע לחשוב.

בעל מס' 9: אבל, מותק...

קלייר זאחנסיאן: אל תצטנע.

בעל מס' 9: טוב, בסדר.

הוא תפסיק לחשוב.

קלייר זאחנסיאן: אתה רואה, עכשיו הוא נראה כמו
דיפלומט. הוא מזכיר לי את הרוזן הולק, אלא

שהרוזן לא חיבר ספרים. היא רוצה לפרוש, לכתוב

את הזכרונות שלו ולנהל את העסקים שלי.

איל: קבלו את איחוליי.

קלייר זאחנסיאן: אני לא כל כך שלמה עם זה.
הבעלים דרשים לנו לצרכי ייצוג, ולא בשביל

תועלת יומיומית. לך לסמיר, זוכי, את החורבה

ההיסטורית תמצא בצד שמאל.

בעל מס' 9 הולך לסמיר. איל מסתכל סביבו.

איל: איפה שני הסריסים שלך?

קלייר זאחנסיאן: הם התחילו לפטפט יותר מדי, או
שלחתי אותם להונג-קונג, אל אחת ממאורות

האופיום שלי. שם הם יכולים לעשן ולחלום. בקרוב

אשלח לשם גם את רביהמשרתים שלי. גם לו לא

שדרך כלל משמשת כינוסים של אגודות שונות, או את הופעות האורח של הילטרון קאלברשטאט. נאספו היום הגברים תושבי גילן. זהו מנהג עתיק-יומין, כפי שהסביר לנו ראש העיר זה עתה. הנשים יושבות באולם עצמו - גם זה בהתאם למסורת המקומית. האווירה חגיגית, והמתח רב עד מאוד. נמצאים כאן צלמי יומן-השבע, עמיתיי מהטלוויזיה וכתבים מרחבי-הכל. ועתה מתחיל ראש העיר את נאומו.

כתב-הרדיו ניגש, עם המיקרופון, אל ראש העיר העומד במרכז הכמה, כשהגברים אנשי גילן מקיפים אותו בחצי גורן עגולה.

ראש העיר: כזה הריני לפתוח את האספה. על סדרי היום סעיף אחד בלבד: יש לי הכבוד להודיע, שקלייר זאחנסיאן, בתי של בן-עירנו החשוב הארכיטקט גרטרוד רשר, מתכוונת להעניק לנו מיליאריד.

העיתונאים מתלחשים ביניהם. ראש העיר: חמש מאות מיליונים לעיר, וחמש מאות מיליונים להלוקה בין כל האזרחים.

שדרך הרדיו: (בהנמכת קול) מאזינות ומאזינים יקרים. לפנינו סנסציה אדירה. תרומה שהופכת בן-לילה את תושבי העיירה לאנשים אמידים. עם זאת איך ספק כי בכך נוצר כאן אחד הניסויים החברתיים החשובים ביותר של זמננו. הציבור פה כולו נדהם. דממת-מוות שוררת באולם. ועל פני כול ניכרת התרגשות.

ראש העיר: רשות הדיבור למנהל בית-הספר התיכון. כתב-הרדיו מתקרב עם המיקרופון אל המורה.

חוזר מההחרכה שלו, בו, זוכי? בעל מס' 9: מהתקופה הנוצרית הקדומה. נהרסה בידי ההוננים.

קלייר זאחנסיאן: חבל. תן לי את ורועך. רוכי יטובי, את האפריון.

היא נכנסת לאפריון.

קלייר זאחנסיאן: שלום, אלפרד.

איל: שלום, קלרה.

האפריון נישא לעומק הכמה. איל נשאר יושב על הספסל. ה"עצים" מורידים את ענפיהם. ממעל צונחת תפאורה של כניסה לאולם תיאטרון, עם האביזרים הרגילים של מסכים וילאות. שלט שאומר: החיים רציניים הם, האמתות - עליוה. מעומק הבמה נכנס השוט, במדים חדשים ומפוארים. הוא מתיישב ליד איל. כתב-הידיו מגיע ומתחיל לדבר לחור מיקרופון, שעה שאנשי-הגילן מתאספים. כולם נבגדים חדשים וחגיגים, בגדי ערב. ככל מקום נראים צלמי-עיתונות, כחבים, מצלמות-קולנוע.

שדרך הרדיו: גבירותי ורבותי, אחרי ששיתפנו אתכם בביקור בבית שבו נולדה גברת זאחנסיאן ובשיחה עם הכומר, הננו לאחר לפניכם עתה את האספה הכללית של תושבי העיר. אנו מגיעים לבקורת השיא של הביקור, שעורכת גברת קלייר זאחנסיאן בעיר-הולדתה הנעימה והחביבה. אמנם אין הגברת המפורסמת נוכחת כאן, אך ראש העיר אמור להביא בשמה הודעה חשובה. אנו נמצאים כאודיטוריום של מלון האפוסטל, אותו בתימלון שזכה פעם להלין בין כתליו את גיתה. על הכמה,

הנישואין, מטעים את כיתהמשפט ומביאים אֶם צעירה ללדי מצוקה נוראה. (קריאות בוז) למען השם, עלינו להתייחס עתה ברצינות לאידיאלים שלנו, ברצינות-דמויות. (חשואות רמות) אין כל טעם בעושר וכשפע, אם אינם יוצרים גם שפע של חסד; אך לחסד זוכה רק מי שקִמָּה לוֹ. האם קיימת בכך כמיהה כזאת, אנשי גילן, היש בכך רעב כזה של היות, ולא רק הרעב האחר, החילוני, של הגוף? זו השאלה שאותה רוצה אני, כמנהל התיכון, להציג לכם. רק אם תקיאו מקרבכם את הקשע, רק אם תסרכו מעתה ככל תוקף לחיות בעולם של איצדק, רק אז רשאים אתם לקבל את מענק המיליארד של גברת זאחנסיאן ולמלא את התנאי הכרוך במענק זה. זאת, אנשי גילן, אבקשכם לשקול.

חשואות רועמות.
כתב הרדיו: גבירותי ורבותי, אתם שמעיתם את התשואות. אני מזועזע כולי ונפעם. נאומי של המנהל הוכיח גדלות מוסרית שכמותה אין מרבית לפגוש היום, למרבה הצער. הוא הוקיע באומץ-לב מישגים כלליים ועיוותידין, המצויים בכל קהילה, בכל מקום בו חיים בני אדם.
ראש העיר: אלפרד איל -
כתב הרדיו: ראש העיר נוטל שוב את רשות הדיבור.
ראש העיר: אלפרד איל, יש לי שאלה אליך.
השוער נותן לאיל דחיפה. איל מתרומם. שדרך הרדיו ניגש אליו עם המיקרופון.
כתב הרדיו: עכשיו תשמעו את קולו של האיש, שכוכותו בא המענק הזה לעולם, את קולו של אלפרד איל, ידיד הנעורים של הנדבנות. אלפרד איל הוא גבר חסון כבן שבעים, גילנאי הגון מן הגזע

המורה: אנשי-גילן. עלינו להבין כי כהעניקה לנו תרומה זו, יש לגברת קלייר זאחנסיאן מטרות מוגדרות. ומה היא אותה מטרות? האם היא מתכוונת לעשותנו מאושרים יותר בחייה לבו את כספה, להמסיר עלינו זהב, להחיות את מפעלי-גגנו, את כיתה-הצניקה "כיכר השמש", או את בוקמון? אתם יודעים שאין זה כך. גברת קלייר זאחנסיאן מתכוונת למשוך חשבו יותר. תמורת המיליארד שלה היא רוצה בעדק. היא רוצה שקהילתנו תהפוך לקהילה ישרה ורודפת צדק, דרישה זו מפליאה אותנו: וכי לא היינו תמיד קהילה רודפת-צדק?

אזרח א': אף פעם לא!

אזרח ב': התייחסנו בסובלנות לפשעו!

אזרח ג': לפסקדין מוטענה!

אזרח ד': לעדות-שקרו!

קול של אישה: לנבלו!

קולות נוספים: נכון מאוד!

המורה: אנשי גילן זו אכן האמת המרה: עצמנו עין מול עיוותי-הדין ואיצדק. אני מודע היטב לאפשרויות החומדיות הטמונות במיליארד המוצע לנו, ואין אני מתעלם מן העובדה שהעוני הוא שורש הרבה מן הרע והמר. ועם זאת: לא בכסף מדובר כאן (חשואות רמות). לא בהעלאת רמת-החיים, לא בתוספת מותרות. מדובר בשאלה אם רוצים אנו להגשים את הצדק, ולא רק אותו, אלא גם את כל האידיאלים אשר למענם חיו אבותינו ונאבקו ולמענם מתו. האידיאלים שהם הם הערכים של העולם המערבי. (חשואות רמות) החירות היא המונחת על כף המאזניים כאשר פוגעים באהבה לזולת. כאשר בזים למצוות ההגנה על הזולת, משפילים את מוסד

כתב הרדיו: דממה של חרדת קודש שוררת כאולם. ים של ימים מורמות, כמו שבעה אדירה לדאוג לעולם טוב יותר, צדק יותר. רק הזמן יושב ללא ניע: כמו מי שהשמחה הכריעתו. מטרותיו הושגה, וקבלת המענק של ידידות נעוריו הנדיבה - אושרה סופית. ראש העיר: קבלת המענק של קלייר זאחנסיאן אושרה. פה אחד. לא למען הממון.

הקהילה: לא למען הממון.

ראש העיר: אלא למען הצדק.

הקהילה: אלא למען הצדק.

ראש העיר: ולמען המצפון.

הקהילה: ולמען המצפון.

ראש העיר: כי לא נוכל להוסיף לחיות תוך התעלמות

מפשע.

הקהילה: כי לא נוכל להוסיף לחיות תוך התעלמות

מפשע.

ראש העיר: אותו חייבים אנו לעקור מקרבנו.

הקהילה: אותו חייבים אנו לעקור מקרבנו.

ראש העיר: למען לא ייזנקו נשמותינו.

הקהילה: למען לא ייזנקו נשמותינו.

ראש העיר: ולא ייפגעו ערכינו המקודשים ביותר.

הקהילה: ולא ייפגעו ערכינו המקודשים ביותר.

איל: (צועק) אלוהים!

הכול עומדים עדיין כבטקס חגיגי, וידיהם

מורמות. אך עתה מתגלה תקלה במצלמת יומך

השבוע.

הצלם: כמה חבל, אדוני ראש העיר, המאורה לא

פעלה. האל נא לחזור שנית על דברי הסיכום

שלאחר ההצבעה.

ראש העיר: לחזור על זה?

הישן, והוא כמובן נרגש, אסירתודה ומלא סיפוק.

ראש העיר: אלפרד איל, הודות לך הצע לנו המענק.

האם אתה מודע לכך?

איל אמר משהו בקול חרישי.

כתב הרדיו: אתה מוכרח לדבר בקול רם יותר, קשישי

החכיב, כדי שיכינו אותך גם המאזינים שלנו.

איל: כן.

ראש העיר: האם תכבד את החלטתנו בדבר קבלת

המענק של קלייר זאחנסיאן, או דחייתו?

איל: אכבד את החלטתכם.

ראש העיר: האם מישו רוצה להציג שאלה לאלפרד

איל?

שתיקה.

ראש העיר: האם מישו רוצה להוסיף הערה הנוגעת

למענק של גברת זאחנסיאן?

שתיקה.

ראש העיר: אדוני הכומר?

שתיקה.

ראש העיר: אדוני רופא העיר?

שתיקה.

ראש העיר: המשטרה?

שתיקה.

ראש העיר: מפלגת האופוזיציה?

שתיקה.

ראש העיר: אז ניגש להצבעה.

דממה. רק המצלמות מטרטרות והמבזקים

מבזקים.

ראש העיר: כל הרצעה בלב טהור להגשים את הצדק.

יריס את ידו.

כולם, פרט לאיל, מורמים ידיהם.

ראש העיר: האדונים מהעיתונות, מהרדיו ומיומון השבוע, מוזמנים לכיבוד קל במסעדה. את האורדי טוריום רצוי לעזוב דרך דלת הבמה. לנשים יוגש תה בגינת מלון האפוסטל.
אנשי העיתונות, הרדיו והקולנוע יוצאים מאחור, בצד ימין. הגברים על הבמה נשארים על עומדם ללא ניע. איל קם, ומתכוון ללכת.

השוטר: הישאר במקומך.
הוא הודף את איל בחזרה למקומו על הספסל.

איל: אתם רוצים לעשות את זה עוד היום?

השוטר: כמובן.

איל: חשבתי שמוטב יהיה אם הדבר יקרה אצלי.

השוטר: זה יקרה כאן.

ראש העיר: האם האולם כבר ריק?

אורח ג' ואורח ד' סוקרים את האולם שמתחתם.

אורח ג': באולם אין אף אחד.

ראש העיר: וכיצע?

אורח ד': ריק.

ראש העיר: סיגור את הדלתות. אל ייכנס עוד איש לאולם.

השניים יורדים אל האולם.

אורח ג': נעול.

אורח ד': נעול.

ראש העיר: כבו את האורות. הירח מאיר מחלון היציע, זה יספיק.

הבמה מואפלת. באור הירח הקלוש שוב אין

האנשים נראים בבירור.

ראש העיר: נא ליצור שני טורים עם רוח ביניהם.

הגילנאים עומדים בשני טורים ויוצרים שכל

קצר, שבקנתו עומד המתעמל, לבוש מכנסיים

הצלם: בשביל היום.

ראש העיר: כן, כמובן.

הצלם: הזרקורים בסדר?

קול: הכול בסדר.

הצלם: אז התחילו.

ראש העיר מתיישב בחנוכה המתאימה.

ראש העיר: כל הרציה, בלב טהור, להגשים את הצדק.

ירים את ידו.

כולם מרימים ידיהם.

ראש העיר: קבלת המענק של קלייר זאחנסיאן

אוישרה. פה אחד. לא למען הממון.

הקהילה: לא למען הממון.

ראש העיר: אלא למען הצדק.

הקהילה: אלא למען הצדק.

ראש העיר: ולמען המצפון.

הקהילה: ולמען המצפון.

ראש העיר: כי לא נוכל להוסיף לחיות תוך התעלמות

מפשע.

הקהילה: כי לא נוכל להוסיף לחיות תוך התעלמות

מפשע.

ראש העיר: אותו חייבים אנו לעקור מקרבנו.

הקהילה: אותו חייבים אנו לעקור מקרבנו.

ראש העיר: למען לא ייזנקו נשמותינו.

הקהילה: למען לא ייזנקו נשמותינו.

ראש העיר: ולא ייפגעו ערכינו המקודשים ביותר.

הקהילה: ולא ייפגעו ערכינו המקודשים ביותר.

דממה.

הצלם: (בקול חרישי) אילו נר?

הצלם: (מאוכזב) אז לא. חבל שלא חזר על קריאת

השמחה "אלוהים", שהייתה מרשימה עד מאוד.

ראש העיר: כך כשביל בין שני הטורים.
איל מהסס.

השוטר: קדימה, לך.
איל צועד לאט בין שני הטורים של הגברים השותקים. בקצה השביל, מאחור, עומד כנגדו המתעמל. איל נעמד, פונה אחורה, ורואה כיצד השביל נסגר בפניו ללא רחם. הוא צונח ארצה על ברכיו. השביל הופך לערימה של אנשים דוממים. ערימה שמתרוממת ואחריה שוקעת ויורדת לאיטה. דממה. מהצד השמאלי של קדמת הבמה נבססים עיתונאים. האורות מועלים.

עיתונאי א': מה קורה כאן?
ה"ערימה" נפתחת. הגברים מתכנסים בדומייה בעומק הבמה. רק הרופא נשאר במקומו, כורע לפני גוויה, שעליה פרושה מפת'שולחן משובצת, מאלה המצויות במסעדות או בבתי'מלון. הרופא קם על רגליו ומסיר את הסטוחוסקופ.

הרופא: שבדה'לב.
דממה.

ראש העיר: הוא מת משמחה.

עיתונאי א': מת משמחה.

עיתונאי ב': החיים עצמם מתכנים את הסיפורים היפים ביותר.

עיתונאי א': לעבודה.

הכתבים אצים ימינה לעומק הבמה. משמאל נכנסת קלייר זאחנסיאן, ואחריה רכבה'משרותים. היא רואה את הגוויה, עוצרת, הולכת אחריה בצעד איטי עד למרכז הבמה, ונפנית אל הקהל.

קלייר זאחנסיאן: הביאו אותו הנה.
רובי וטובי נכנסים עם אלונקה, שעליה הם

לבנים הדורים, ומטפחת אדומה קשורה לו מעל לאופיית'ההתעמלותו

ראש העיר: אדוני הכומר, נא לגשת.

הכומר צועד לאט אל איל, ומתיישב על ידו.

הכומר: נג, איל, שעתך הקשה הגיעה.

איל: אבקש סיגריה.

ראש העיר: (בחוס) כמוכן. סיגריה טובה במיוחד.

הוא מושיט לכומר חפיסה, והלה מגיש אותה לאיל. האחרון נוטל סיגרה, והשוטר נותן לו אש.

הכומר מחזיר את החפיסה לראש העיר.

הכומר: כמו שכבר אמר הנכניא עמוס -

איל: אל נא.

הכומר: אהה מפחד?

איל: כבר לא כל כך.

איל מעשן.

הכומר: (חסר ישע) אני אתפלל למענך.

איל: התפלל למען גילן.

איל מעשן. הכומר קם לאיטו.

הכומר: ירחם עלינו האל.

הכומר חוזר לאיטו אל האחרים.

ראש העיר: אלפרד איל, קום על רגליך.

איל מהסס.

השוטר: קום כבר, חויר.

הוא מקים אותו בגסות.

ראש העיר: נא לשמור על העצבים, מפכה.

השוטר: סליחה, זו הייתה פליטת'פה.

ראש העיר: אלפרד איל, בוא הנה.

איל שומט את הסיגריה, ודורך עליה לכבוחה. אחריה הוא הולך לאט עד אמצע הבמה, ועומד כשגבו אל הקהל.

תמונת הסיום מסמלת את השיא של העלייה האיטית ברמת-החיים, שהתבטאה בתמונת הקודמות בשני הדוגמי בלבוש, שיפור איטי ושקט, אך גלוי יותר ויותר לעין: גם הבמה כולה לובשת את צורה נאה ועשירה יותר, עולה שלב-שלב בסולם החברתי, כאילו מתבצע מעבר הדרגתי משכונת-עוני לעיר מודרנית אמידה. עתה פינה העולם האפרורי הקודם את מקומו לעולם עשיר ונוצץ, מושחת על פלאי הטכניקה החדשה, ומסמל מעין "הפי אנד" כל-עלמי. דגלים, זרים, כרוז ונורות-ניאון מקשטים את תחנת הרכבת המשופצת. בבית-הנתיבות נאספו הגילגאים, נשים וגברים בגדי-ערב, והם יוצרים שחי מקהלות, בדומה למקהלות בטרודיה היוונית; ואף אין בכאן מקריות, אלא כוונה מכוונת, כאילו ספינה פגועה, הנישאת למרחקים, משגרת אותות אחרונים.

מקהלה א':

מה רב הנורא כתבל.

רעידות-אדמה אדירות.

הרים יורקייאש וים ג'ואה.

מלחמות - השריין הדורה בשדות קמה.

הפטריה הזוהרת של פצת-האטום.

מקהלה ב':

אך אין נורא מן העוני.

בצדו גם הרפתקה אין.

את האדם יחבוק, יחנוק, ינאש.

ימים עקרים זה כזה יחרו.

הנשים:

האימהות, חסרות-ישע, את יקיריהן רואות

והנה נמקים הם.

משכיבים את איל. הם מביאים את האלונקה עם הגויה אל קלייר זאחנסיאן, ומניחים אותה לרגליה.

קלייר זאחנסיאן: גלה את פניו, כובי.

רביה-משרתים מגלה את פניו של איל. היא מתבוננת בהן זמן רב בפנים קפואות.

קלייר זאחנסיאן: עכשיו הוא שוב נראה כמו שבראה אז, לפני זמן כה רב, הפנתר השחור. כסה אותו.

רביה-משרתים שוב ומכסה את פני המת.

קלייר זאחנסיאן: הביאו אותו אל ארזי-הקבורה.

הבי וטובי נושאים את המת החוצה משמאל.

קלייר זאחנסיאן: הבא אותי אל החדר, כובי, תצוה לארוז את המזוודות. אנחנו נוסעים לקאפרי.

רביה-משרתים מושיט לה את זרועו, והיא יוצאת לאט משמאל, אולם עוד נעצרת.

קלייר זאחנסיאן: אדוני ראש העיר.

ראש העיר יוצא לאט מבין שורות הגברים השותקים שמאחור, וניגש אליה.

קלייר זאחנסיאן: ההמחאה.

היא מושיטה לו את פיסת-הביר, ויוצאת עם רכ-המשרתים.

הכומר: בחג ומועד תימלא הכנסייה מפה לפה מאמינים.

כולם:

והרכבות הגאות

דוהרות על פסידיהבול

מעיר לעיר, מעם לעם.

ואצלנו שוב עוצרות הן.

משמאל כא הפקת.

הפקת: גילן.

מנהל התחנה: רכבת מהירה גילדרומא. נא לעלות!

קרויזמסעדה מלפני!

מעומק הבמה מגיעה קלייר זאחנסיאן באפריון

שלה, יושבת ללא ניע, כמו פסל'אבן של אלילה,

מתקדמת בין שתי המקהלות, בלוית פמליית.

ראש העיר: הנה עוזבת הגבירה -

כולם: שכה היטיבה עימנו.

הבת: האישה הנדיכה -

כולם: עם פמלייתה האצילה נוסעת!

קלייר זאחנסיאן יוצאת ובעלמת מימין. אחרונים

יוצאים לאט המשרתים הנושאים את ארון

הקבורה.

ראש העיר: תחי הגבירה.

כולם: משא יקר נושאת היא, פיקדון הוא עימה.

מנהל התחנה: היכון לנסיעה!

הגברים:

אולם הגבר על התקוממות חושב

ובגידה הוא זומם.

אזרח א': במינעלים בלויים יהלך.

אזרח ב': טבק מצחין בין שפתיו.

מקהלה א':

כי מקומות העבודה,

מהם את לחמו מצא פעם,

נעלמו ואינם.

מקהלה ב':

ובתחנה הרכבות הדוהרות

לא תעזרנה.

כולם: מה טוב חלקנו

גבי איל: כי הגורל הטוב

כולם: כל זאת שינה.

הנשים: הגוף הנאה עוטה בגד מתאים.

הבן: בחר בעמיו מכונניספורט ינהג.

הגברים: וסוחר בעמיו מכונניספורט ינהג.

הבת: הכת אחר הכדור תרוף על המשטח הקשוח.

הרופא: הרופא בשמחה ינתח בחדריניחוחים חדיש

ומבריק.

כולם:

עלי כל כירה ממהינה

סעודת'ערב חמה.

גם נעל שלמה לרגלו של אדם,

סיגריט טובה בין שפתיו.

המורה: תאבד'דעת יוסיפו דעת.

אזרח ב': אילית'עשייה אוספים אוצרות -

כולם: רמובדט וגם רובנס.

הצייר: האמן ימצא מחייתו בכבוד.

כולם: יהי רצון
הכומר: שימור האל
כולם: בימים אלה של תמורות מהירות
ראש העיר: על רמת החיים שלנו.
כולם: שימור על ערכינו המקודשים.
על השלום ועל החירות.
אל יבוצע עוד הלילה.
אל יחשיך עוד את עירנו.
זו ההדרת.
שחידשה ימיה כקדם,
אז על כך טוב נתענג בגילה.

הערת המחבר

"ביקור הגברת הזקנה" הוא סיפור המתרחש בעיר קטנה אישם באירופה. מחברו אינו מנסה בשום פנים לתפוס מרחק מבני אותה עירה, ואף אינו כל כך בטוח שהוא עצמו היה נוהג אחרת במקומם. אם כלול בסיפור עוד משהו, אין הוא צריך להיאמר כאן וגם לא בחיאתו. וזה נכון גם לגבי סוף המחזה; אמנם הופעת האנשים כאן חגיגית יותר מן המצוי והרגיל, אולם הדבר הוא כך המוגדרת אולי כפיוטית ומלצית. אולם הדבר הוא כך רק מכיוון שהגילנאים התעשרו זה עתה, וכעשירים חדשים הם משתדלים יותר לברור לעצמם ביטויים נאים. אני מתאר בני-אדם ולא כובות, מעשים ולא משל. אני מציג עולם ולא מוסריהשכל (מה שמנסים לפעמים לייחס לו), ואפילו אינני מבקש להביא את יצירתי לפני כל העולם, כי דבר זה מתרחש ממילא כל עוד שייך הקהל לחיאתו. עבוי מה שקובע לגבי מחזה הוא אפשרויות הבמה ומגבלותיה. ולא כללי סגנון מסוים. אם אנשי גילן מגלמים עצים, אין הם עושים כן מפני שאני נוקט בסגנון סוריאליסטי, אלא כדי להקרות מעט את עוקצו הכליניעים של סיפורי-האבה המתרחש באותו יער, ניסיון ההתקרבות של איש זקן אל אישה זקנה, וכדי להקל על הצגת התמונה על הבמה. אני כותב מתוך אמון טבעי בחיאתו וכשחקן - זו ההשראה העיקרית שלי. החומר קוסם לי. השחקן זקוק אך למעט כדי לגלם דמותו של אדם, הוא זקוק רק לעור החיצוני, לטקסט, שצריך כמובן להיות מתאים

האישה העשירה ביותר בעולם, אישה אשר הונה העצום מאפשר לה לפעול כאחת מגיבורות הטרגדיה היוונית - באורח מוחלט ומחריד, כמו איוו מדיאה. היא יכולה להרשות זאת לעצמה. לגברת יש גם חושיהומור, שאין להתעלם ממנו, מאחר שיחסה לבני אדם הוא נעדר כל מעורבות; זהו יחס כאל טובין שניתן לקנותם. גם אל עצמה היא מתייחסת בריחוק דומה. יש לה חן מיוחד במינו, וגם קסם מרושע. אולם כיוון שהיא נעה מחוץ למעגל הסדר האנושי, הפכה כבר למשהו נוקשה ובלתימשתנה, שאינו מסוגל עוד להתפתח אלא בכיוון של התאבנות, כך שתהפוך לפסל של אלילה. היא חופעה יצירת הדמיון הפיוטי, וכמה כן גם בגילוייה, כולל הסריסים. את אלה אין להציג בצורה דוחה וריאליסטית מדי, עם קילות דיקיקים של סריסים, אלא כיציריגאדה, דמיוניים, חרישיים כמו רוחותירפאים, וכמו צמחים באושרם התמידי. אלה הם קורבנותיה של נקמה, שהיא הגיונית כמו ספריהחוקים של ימיקדם. (כדי להקל על גילום התפקידים האלה יכולים שני הסריסים גם לדבר בזה אחר זה, במקום לדבר ביחד, אבל אז אינם צריכים, כמובן, לחזור פעמיים על אותו משפט.) בעוד שקלייר ואחנסיאן היא דמות יציבה ובלתימשתנית, והיא גיבורה מתחילת המחזה, הרי האהובה לשעבר הופך רק במרוצת המחזה לגיבור. חנווני עלוב זה הופך מיד לקורבן. הוא חושב תחילה בתמימותו כי רבה, שאף כי אשם הוא, הרי החיים כבר מחקו מעצמם את אשמתו. זהו אדם פשוט, שאינו מעמיק לחשוב. אך אט אט הוא מתחיל להבין דברים, דברים אישיים ביותר, וזאת בהשפעת האימה והפחד. הוא אדם שמכיר באשמתו. מגשים בגופו את הצדק, וכמותו מגיע לידי גדולה נפשית. (מוות זה אינו צריך להיות נעדר

וקולע. כשם שכל יצור כלאו בתוך עורו, כן החוסם המחזה בתוך שפתו. המחזאי נחנן רק אותה. השפה היא התוצאה הסופית של יצירתו. הלבוש שלה. גם לא ניתן לעבוד על השפה כשלעצמה, כי אם רק על מה שיוצג את השפה, על המחשבות או על המעשים, אולי; על השפה עצמה, על הסגנון, יעבוד רק חובב. אני מאמין שתפקידו של השחקן הוא להגיע מחדש לתוצאה הזאת; הוא צריך לקחת את יצירת האמנות ולהציגה כך שתיראה כמשהו טבעי, כמציאות. אם משתקים באורח נכון את החזית שאני מספק, כי אז יוצג הרקע מעצמו. אין אני רואה עצמי כנמנה עם מחזאיהאורגאנר של היסם. אמנם יש גם לי כמובן תיאוריה על האמנות, שאגב לא תמיד גורמת לי רק הנאה; אך בהיותה דעתי הפרטית, אינני חש חובה לפרסמה ברכים (שהרי אילו פירסמתיה, הייתי חייב להישאר נאמן לה עד תום). אני מעדיף להחשב לאישיטבע מבלבל במקצת, בלי הכנה לצורה ולמבנה. יותר מכול יקלע למטרה מי שיתייחס אל עבודותיי כאל יצירות פולקלור, ואליי - כאל מעין נסטרוי במודע. רצוי שמציגי המחזה יהיו נאמנים לרעיונותיי, ולא יתעמקו במשמעות הדברים; שיקפידו על חילופיפאזורה ללא מסך, וישחקו בפשטות גם את תמונת המכוננית. רצוי להשתמש כאן ברכבשליבמה, שיש בו רק מה שדרוש למשחק; מושיבמכוננית, הגה, פגיושים. את המכוננית יראו מלפנים, המושבים האחרונים יהיו מוגבהים, וכל זה צריך כמובן להיות חדש, חדש כמו הנעליים הצהובות וכל היתר. (לתמונה הזאת אין כל קשר עם ויילדר - אין זה? תרגיל דיאלקטי למבקרים.) קלייר ואחנסיאן אינה מסמלת את הצדק ולא את חכמתמאראשאל, ואף לא את חזון אהרית הימים. היא אינה מייצגת אלא את עצמה - כלומר,

להסתפק באותה תמונה בעיתונאי אחד בלבד (במקום השניים).

גדולה מסרימנט. מוות של איל הוא בעת ובעונה אחת גם משמעותי וגם חסר־משמעות. מוות זה היה יכול להיות משמעותי בלבד - בעולם האגדי של ה"פוליס" הקדומה. אלא שהעלילה מתרחשת בגילן, בהווה. את הגיבור סובבים הגולגנאים, שהם בני אדם כמונו. אין להציג אותם כרשעים, בשום פנים ואופן לא. בתחילה הם מחליטים בלב שלם לדחות את ההצעה. כעבור זמן מה הם אמנם מתחילים להיכנס לחובות, אך לא עקב מזימה להמית את איל, אלא מתוך קלות־דעת ומתוך הרגשה שבסופו של דבר יבוא הכול על מקומו בשלום. ברוח זו יש לביים את המערכה השנייה. ואחר־כך, כתמונה של חזנה־הרכבת, איל הוא היחיד המבין את מצבו, והוא מפחד. איש אינו אומר לו ולו מל־גנאי אחת. רק כתמונה באספ־של־פטרס מתחיל המפנה. עתה ברור כי האסון הוא בלתי־נמנע. מכאן ואילך מכינים עצמם אנשי־גילן לקראת הרצת, מתמלאים התמרמרות על חטאו של איל וכד'. רק בני משפחתו של איל משלים עצמם עד הסוף, שהכול עוד ייגמר בכי טוב; גם הם אינם רעילים, כי אם חלשים כמו כל היתר. זו קהילה הנכנעת אט־אט לפיתוי, כמו המורה, אולם כניעה זו צריכה להיות מוכנת. הפיתוי כה גדול והעניי כה נורא. הגברת חוקנה היא מרשעת, אך דווקא משום כך אין להציגה כרשעית, אלא כאנושית ככל האפשר, תוך הדגשת העצב, ולא הכעס, ותוך הטעמת ההומור. כי אין לך דבר היכול להזיק לקומדיה זו בעלת הסוף הטרגי - כמו רצינות תהומית.

ספח: את תמונת־החנות השנייה (מערכה שלישית) ניתן לפשט על ידי השמטת תפקיד הצייר. במקרה כזה יש כמובן להכניס שינויים קלים בטקסט. כן אפשר

[illegible]